

Časopis za
prebivalce,
prijatelje in
podpornike

SVET POD TRIGLAVOM²⁸

JUBILEJ: 40 let za naravo in ljudi
NARAVA: Dosežitev risov
KULTURA: Muzejski zbirki
RAZVOJ: Znak kakovosti

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization
Organizacija Združenih
narodov za izobraževanje,
znanost in kulturo

Julian Alps
Biosphere Reserve since 2003
Man and the Biosphere Program
Juljske Alpe
Biosferno območje od leta 2003
Program Človek in biosfera

EUROPARC
Sustainable Tourism
in Protected Areas

Predsednik Republike Slovenije ob obletnicah Triglavskega narodnega parka

Spoštovani gospe in gospodje, mogočna narava Triglavskega narodnega parka me vselej presune. Čutim močan ponos, da je ta delček raja naš nacionalni simbol. Na park me vežejo lepi in zelo osebni spomini, saj sem imel priložnost skupaj z zaposlenimi v parku izkusiti predanost vseh, ki ste svoje poslanstvo našli v varovanju in ohranjanju parka ter njegove raznolike naravne in kulturne dediščine.

Ob pomembnih jubilejih Triglavskega narodnega parka čestitam vsem, ki ste desetletja skrbeli zanj, in tištim, ki to počnete danes. Predvsem pa se vam želim zahvaliti, da ste varovanje tega edinstvenega slovenskega naravnega bisera razumeli in sprejeli kot trajno, pravzaprav večno poslanstvo.

Slovenija je kot ustvarjena za trajnostni razvoj. Surovin prihodnosti, ki jih potrebujemo za trajnostni razvoj, imamo pri nas v izobilju. Imamo tudi ljudi, ki znajo z njimi odgovorno ravnati. Vse to me navdaja z optimizmom, da v trajnostnem razvoju ne vidimo grožnje zdajšnji blaginji, marveč zagotovilo za prihodnost, v kateri bomo lahko vsi živeli v čistem, mirnem, naravnem in varnem okolju. Cilji trajnostnega razvoja pa od vseh nas zahtevajo nekaj truda, ambicioznosti in poguma.

Živimo v času pandemije covid-19, ki je spodbudila razmislek o dosedanem načinu življenja in o tem, kaj vse bo v prihodnje drugače. O novem virusu ne vemo vsega in se še učimo. O podnebnih spremembah pa vemo dovolj, da lahko učinkovito ukrepamo. Posledice pandemije zato ne smejo biti izgovor za vrnitev k netrajnostnim praksam, ki škodujejo okolju in podnebnju. Pandemijo lahko razumemo kot priložnost, da aktivneje in bolj zavzeto prilagodimo svoj način življenja in spremenimo tisto, kar lahko. Takšne spremembe niso lahke in se ne zgodijo čez noč, vendar so nujno potrebne. Na to nas opozarjajo ugledni znanstveniki in strokovnjaki. Mladi povsod po svetu pozivajo odločevalce, naj podnebne spremembe začnemo jemati resno in sprejmemo učinkovite ukrepe za blaženje njihovih posledic. Za to se zavzemamo skupaj s članicami in člani mojega Stalnega posvetovalnega odbora za podnebno politiko.

Spoštovani,

ko se bomo naslednjič sprehodili po poteh Triglavskega narodnega parka, bomo hvaležni, da nas je čudovita narava tako velikodušno sprejela. Njen obstoj, lepote in velikodušnost pa so odvisni predvsem od našega ravnanja. Čas je, da ji to velikodušnost vrnemo in bolj pazimo nanjo. Hvaležen sem vsem, ki se tega zavedate in se po svojih najboljših močeh trudite, da z zgledom navdihujete druge. Vaš prispevek je nenadomestljiv. Živite v parku in park živi z vami.

Z najboljšimi željami.

Borut Pahor, predsednik Republike Slovenije,

častni pokrovitelj obeleževanja obletnic Triglavskega narodnega parka

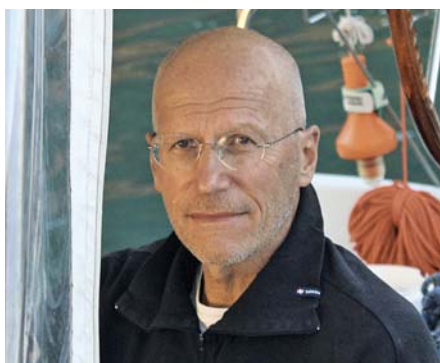
**ZA NARAVO
IN LJUDI**
FOR NATURE
AND PEOPLE

KAKO JE NASTAL TRIGLAVSKI NARODNI PARK

BESEDILO • *Mladen Berginc*
FOTOGRAFIJA • *osebni arhiv*

Po mojem prepričanju je bilo sprejetje zakona o Triglavskem narodnem parku svojevrstno presežno dejanje, ki je končalo dolgoletne politične in javne razprave na lokalni in nacionalni ravni o uresničitvi nekaterih megalomanskih posegov v območju Julijskih Alp. Tu velja omeniti projekte za gradnjo hidroelektrarne na Soči in Savi Bohinjki ter Radovni in gradnjo triglavskega visokogorskega smučarskega središča. Uresničitev katerega koli od teh načrtov bi za vedno temeljito spremenila ne le podobo tega gorskega prostora, temveč bi tudi zelo grobo posegla v ekosistemske in druge razmere v naravi ter življenje lokalnih ljudi. Z razglasitvijo tako velikega zavarovanega območja, ki je bilo celo največji narodni park v Jugoslaviji, je bil narejen izjemno velik korak naprej pri uresničevanju desetletja dolgih prizadevanj naravoslovcev za ustrezno varovanje našega najobsežnejšega visokogorja (Spomenica iz leta 1920).

Izvršni svet Republike Slovenije je pooblaštil za izvajanje upravljaljskih nalog in skrb za celostno izvajanje zakona Zavod za gojitev divjadi Triglav s sedežem na Bledu. To je bila takrat verjetno ena od boljših realnih možnosti, saj je bil to že obstoječi pravni subjekt, ki je operativno že dolgo časa deloval na večini tega parkovnega območja. Njegova poglobljena dejavnost je bilo lovstvo kot gošpodarska dejavnost, zato je imel organizirano mrežo gorskih koč, najboljše poznavalce razmer v prostoru in naravi ter utečeno ekipo lokalnih poklicnih lovskih čuvajev. Seveda je bilo upravljanje narodnega parka nekaj povsem drugega kot dotedanja dejav-

Mladen Berginc

je bil med prvimi zaposlenimi v Javnem zavodu Triglavski narodni park, kjer je sodeloval pri vzpostavitvi pravnih zadev ustanovljenega zavoda, pozneje pa se je ukvarjal z operativno-sistemskimi nalogami delovanja narodnega parka. Po enajstih letih dela v upravi Triglavskega narodnega parka se je zaposlil v sektorju za zavarovana območja oziroma za varstvo narave na ministrstvu, pristojnem za okolje in prostor. Zasebno je velik ljubitelj parka in narave nasploh. Ko smo ob letošnjem jubileju posameznike zaprosili, naj zapišejo nekaj misli o Triglavskem narodnem parku, je pripravil obsežen zapis. Del objavljamo v tokratni številki, celoten zapis in prispevke drugih avtorjev pa lahko preberete na spletni strani Triglavskega narodnega parka. ♦

nošt. S pooblastilom o upravljanju narodnega parka je bila tej organizaciji naložena obsežna naloga, ki je zahtevala drugačno poslovanje, nove programske cilje ter seveda drugačne prednostne naloge.

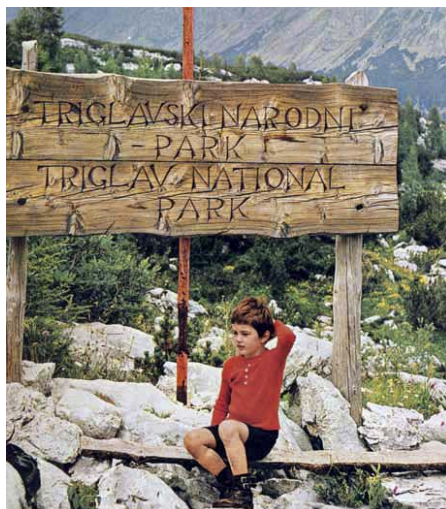
SVET POD TRIGLAVOM
je časopis Triglavskega narodnega parka, namenjen njegovim prebivalcem, obiskovalcem, ljubiteljem in podpornikom.

ISSN: 1581-6664
Triglavski narodni park,
Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled
tel.: 04/578 02 00
faks: 04/578 02 01
E-pošta: triglavski-narodni-park@tnp.gov.si
www.tnp.si

IZDAL IN ZALOŽIL
Javni zavod Triglavski narodni park
ZANJ mag. Janez Rakar
UREDNIKA Tina Markun
TEHNIČNA UREDNICA Alenka Mencinger
UREDNIŠKI ODBOR
Ana Marija Kunstelj, Tina Markun, Alenka Mencinger in mag. Tanja Menegalijska

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI
Aleš Zdešar – Veliko jezero
JEZIKOVNI PREGLED
Vlasta Kunej
OBLIKOVANJE IDEJNE ZASNOVE
Ideološka ordinacija,
Silvija Černe
POSTAVITEV IN PRIPRAVA
Gaya d.o.o.

TISK
Medium d.o.o.
NAKLADA
2000 izvodov
Tiskano na okolju prijaznem papirju.
Bled, maj 2021

OZNAČEVALNA TABLA
TRIGLAVSKEGA NARODNEGA
PARKA NA PLANINI KALIZ
LETA 1961

OZNAČEVALNA TABLA IZ
LETA 1982

Parkovna zakonodaja je bila sprejeta brez širše javne razprave, zato je bilo treba najprej navezati ustrezen stik z javnostjo, predvsem lokalno in seveda tudi širšo. Ljudem smo morali pojasniti, kaj sploh je narodni park in zakaj ga imamo.

Seveda smo se ozirali tudi po drugih narodnih parkih v Jugoslaviji in drugod. Kako so organizirani, kako delujejo, kako rešujejo probleme in vprašanja, identična našim. Precej hitro smo navezali prve mednarodne povezave in z leti uspešno

sodelovali tudi s številnimi narodnimi parki v tujini. Že zgodaj smo se včlanili tudi v Evropsko zvezo narodnih in naravnih parkov (EUROPARC).

Današnji časi so zelo drugačni od kratkih. Neprimerljivo drugačni. V teh letih se je spremenilo zelo veliko stvari, tudi naše življenje. Veliko stvari je drugačnih tudi v naravi. Ustanovili smo samostojno državo, uspelo nam je postaviti nov sistem in zakonodajo na področju varstva narave, ustanovljena so bila še nova zavarovana območja. Ta zajemajo še enkrat več površja Slovenije, kakor ga je bilo ob ustanovitvi samostojne države leta 1991. Zavedanje o pomenu narave in nujnosti njenega ohranjanja je danes neprijetno bolj utrjeno in razširjeno. Vendar se na politično-institucionalni ravni odnos do varstva narave in zavarovanih območij kot enem njenih najpomembnejših instrumentov ni zboljšal.

Javni zavod Triglavski narodni park je v tem dolgem obdobju zelo napredoval glede razvoja ekipe, prepoznavnosti doma in v tujini ter upravljanja. Problemi pa so ostali, nekateri zelo stari. Pojavili so se tudi novi, povezani z današnjim načinom življenja in s tem tudi novi izzivi. V času, ko se borimo za preživetje na tem planetu, ko osvajamo Mars (da bi zbežali tja?), namesto da bi se resno lotili reševanja domačih planetarnih problemov, je pomembno vsako, še tako majhno dejanje za boljše ohranjanje narave, kajti če kdaj, potem gotovo danes velja geslo – »Naša prihodnost bo zelena ali pa je ne bo!«.

Zato je delovanje našega največjega, najstarejšega ter edinega narodnega parka pomembnejše kot kdaj koli prej. Predvsem z zelo odprtim delovanjem in ustvarjalnim povezovanjem z ljudmi, kajti samo skupaj lahko rešimo težave, s katerimi se srečujemo. Presežnemu razumevanju pomena in nujnosti ohranjanja narave ter volji množice mora končno slediti tudi politika s temu ustreznimi odločitvami, mar ne? ♦

Razpis PODELITEV BELARJEVEGA PRIZNANJA

Priznanje, poimenovano po dr. Albinu Belarju, prvem pobudniku za ustanovitev narodnega parka v Dolini Triglavskih jezer, je namenjeno posameznikom in pravnim osebam za njihovo uspešno delo, dosežke in pomoč pri:

- poslanstvu, ozaveščanju in promociji narodnega parka,
- ohranjanju biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot narodnega parka,
- ohranjanju kulturne dediščine v narodnem parku,
- urejanju in upravljanju narodnega parka ter
- upravljanju obiskovanja in urejanju infrastrukture na območju parka.

Predloge za nagrajence z obrazložitvijo lahko posredujejo fizične in pravne osebe v Republiki Sloveniji **do vključno 31. maja 2021** v zaprti ovojnici s pripisom »Za Belarjeva priznanja« na naslov Triglavski narodni park, Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled.

Predloge bo obravnavala posebna komisija, ki jo je imenoval svet Triglavskega narodnega parka, podelitev pa bo na osrednji prireditvi Triglavskega narodnega parka ob 40-letnici zakonske ustanovitve Triglavskega narodnega parka in 60-letnici razglasitve Doline Triglavskih jezer za narodni park septembra 2021. ♦

KAKO NAPREJ Z NOVIMI IZZIVI

40. obletnici Zakona o Triglavskem narodnem parku na rob

BESEDILO • *Janez Bizjak*

FOTOGRAFIJI • *Peter Skoberne* • *Gorazd Kutin*

*V knjižici
Triglavski narodni
park – 20 let
pozneje, izdani leta
2001 ob obletnici
prvega Zakona
o Triglavskem
narodnem parku
iz leta 1981,
je dr. Boštjan
Anko v članku
Triglavski narodni
park – leta 2021
premišljeval, kako
bo s parkom čez
20 let, torej leta
2021. Večji del
še vedno drži.
Stari problemi so
ostali, pridružili
so se jim novi,
nepričakovani in v
nebo vpijoči.*

Kar ni težko napovedati, je, da bo naslednjih 20 let minilo enako hitro in razburljivo, kot je minilo 20 let od omenjene knjižice.

Leta 2010 smo dobili nov Zakon o Triglavskem narodnem parku z 81 (!) člani s številnimi visokoletečimi zavezami. Za primerjavo: ko je Kongres Združenih držav Amerike leta 1872 razglasil Yellowstone, ki je desetkrat večji od Triglavskega narodnega parka, za prvi narodni park na svetu, so vizionarski razglas napisali v nekaj stavkih na en sam list papirja, pa še danes drži in je bil po vsem svetu zgled za ustanavljanje poznejših narodnih parkov.

Spoznali smo, da je danes, 30 let od ustanovitve samostojne države Slovenije, prekratko obdobje, da bi se, tako kot v drugih alpskih državah, slovenski narod, domačini, obiskovalci parka, župani parkovnih občin, državna politika in gospodarstvo, ki uporablja naravne vire v parku, poistovetili s svojim edinim narodnim parkom, ga resno vzeli za svojega, ga znali vrednotiti kot nacionalni dragulj, ki nima cene, ampak neskončno vrednost. Narodni/nacionalni park je za številne utopija, norost, nepotrebno, zavarovano naravo, ki nima svojega vplivnega lobija, pa razumejo kot zaviranje razvoja (Kakšnega in na čigav račun?). Neuskklajenost upravljavcev različnih področij v parku in izsiljevanje z raznimi koristoljubnimi interesi sta posledica tega, da so naravovarstveni argumenti, ki naj bi bili vsaj v osrednjem delu parka prednostni in odločujoči, samo nepotreben lepotni oblič.

Upravljavec narodnega parka, Javni zavod Triglavski narodni park, je naravovarstvena ustanova, pooblaščen in plačana, da na območju parka zasleduje, varuje in brani naravovarstvene interese. Zato ozaveščena slovenska javnost pričakuje od nje strokovno doslednost in neoporečnost pri pripravi strokovnih mnenj, tudi takrat, ko ta niso enaka naravovar-

Janez Bizjak ✎

je bil v letih od 1983 do 2005 zaposlen v Javnem zavodu Triglavski narodni park, najprej kot strokovni sodelavec na področju posegov v prostor ter varstvo kulturne in naravne dediščine, od 1992 do 2005 pa kot direktor parka. Je zavzet naravovarstvenik in dolgoletni raziskovalec visokogorske arheologije. Z Javnim zavodom Triglavski narodni park še vedno občasno sodeluje kot strokovnjak za Alpe in varstvo narave. ♦

stvenim soglasjem, ki jih pišeta za to pooblaščenici instituciji: Agencija Republike Slovenije za okolje in Zavod Republike Slovenije za varstvo narave. Ker javnost ne loči med mnenji in soglasji, je na koncu za vse napačne odločitve »kriv« upravljavec, četudi je izdal negativno mnenje. Očitki o zaviranju razvoja ipd. niso in tudi v prihodnje ne bodo nič novega. Najslabši bi bil samo očitek, da Javni zavod Triglavski narodni park ni ravnal v skladu s svojim poslanstvom in v skladu s tem, za kar je prištojen ter plačan, to je za doslednost pri varovanju naravnih vrednot in okolja edinega slovenskega narodnega parka. V tej luči izzivov ne bo manjkalo.

ČADRG

Razvoj Triglavskega narodnega parka preveva pionirski duh prvih naravovarštvnih »čudakov«, ki so povsod po svetu navkljub vsem neprizanesljivim nasprotovanjem svojega okolja verjeli in bili prepričani o svoji viziji. Ali kot je zapisal slavni matematik Arhimed: *Če človek v sebi čuti, da ima prav, je tisto prav.*

Napovedovati prihodnost se ne obnese. Kakšne so nove priložnosti, gledane z neobremenjene razdalje? Poglejmo optimistično plat medalje in nekatere dozdajšnje pozitivne zglede: v Posočju je v sklopu razvojnega programa MAB Biosferno območje Julijske Alpe zaživelo čezmejno

sodelovanje s sosednjim rezijanskim parkom Julijsko predgorje/Prealpi Giulie/, razvoj doline Trenta zaradi Informacijskega središča Triglavskega narodnega parka in vas Čadrg sta znani zgodbi o uspehu tudi po opogumljajoči demografski plati, v Bohinju je parku v Informacijskem centru Triglavskega narodnega parka Bohinj uspelo povezati domačine in ustvariti sinergijo z bohinjskim turizmom itn.

Za vizijo prihodnosti je večkrat potreben pogled z visoke gore. Od tam se odpira večna lepota v neskončnosti daljnega obzorja, kjer postajajo vsakodnevni konflikti in težave v dolinah spodaj pod oblaki

nepomembni in nevredni našega vznemirjanja, kvečjemu pomilovalnega nasmeha.

Delati za narodni park je velik privilegij, ki ga številni zavidajo. Ni samo služba, je poslanstvo z neštetimi izzivi, preskušnjami in priložnostmi. Ne zavidam jim, saj vem, s kakšnimi banalnimi vsakdanjostmi se morajo otepati v Javnem zavodu. Zaupam njihovi strokovnosti, srčnosti in mladostni predanosti poslanstvu ter jim želim, da bi v turbulentnih časih zdržali s pokončno glavo in z obrazom, ki mu zaradi v javnosti nepriljubljenih in nerazumljenih, a načelnih strokovnih odločitev ni treba zardeti. ♦

ŽIVLJENJE V PARKU Z VIDIKA PREBIVALCA

BESEDILO • Peter Mlekuž
FOTOGRAFIJI • osebni arhiv • Aleš Zdešar

Marsikomu se morda zdijo doline v Triglavskem narodnem parku odmaknjene in skrite, a so s soncem obsijane in dostopne vse leto. Kogar koli pot zanese k nam, mu zašane dih. Navdušeni so tišči, ki pot skrbno načrtujejo, začudeni nad močjo in lepoto dolin pa oni, ki sem zaidejo le po naključju. Tiho srečo, veselje in hvaležnost občutimo tudi domačini, ki tu lahko živimo in delamo. Zdi se nam samoumevna, še preden pomislimo na park, v virusnem obdobju pa se tega okolja zagotovo še bolj zavedamo in ga cenimo.

Nekateri nam življenje in lepote v parku malce zavidajo, drugi nam pravijo, da domačini tega ne znamo izkoristiti, tretji pa to počnejo mimo nas ... Ko zavijamo rokave za svoje zamisli, se špet najdejo takšni, ki nas učijo drugače ... Razlika je v

LOG POD
MANGARTOM

Peter Mlekuž 🍷

Peter Mlekuž, domačin iz Loga pod Mangartom, je trenutno zaposlen v Razvojni zadrugi Mangrt, dejaven v različnih društvih in organizacijah, predsednik turističnega društva in turistični vodnik. ♦

tem, ali tu živiš, delaš in spiš 365 dni v letu, ali si le občasni obiskovalec ob lepem vremenu, ali podjetnik, ki žanje letni dobiček julija in avgusta, ali uradnik v eni od pisarn iz središča Slovenije. Interesi so različni, na koncu pa štejejo izkušnje.

V primerjavi s preteklostjo nas danes na domačih tleh vztraja le peščica. Malo, a še vedno dovolj, da bi s sodelovanjem dosegli vse postavljene cilje. Pri tem nas še vedno navdihuje in vzbuja spoštovanje spomin na delo preteklih rodov, ki so tu v skromnih razmerah in z lašnim znanjem ohranili življenje. Včasih razmišljam in se sprašujem, kaj ima Triglavski narodni park od nas in mi od njega? Odgovor ni kratek ali preprost, saj imata obe plati slabosti pa tudi (upam, da več) prednosti.

Ob jubileju Triglavskega narodnega parka bi si želel manj birokracije, da bi bilo varovanje okolja prilagojeno sodobnim

življenjskim potrebam in (še) več obojestranskega sodelovanja. Sodelovanje naj bo tudi med parkovnimi lokalnimi skupnostmi, splošni razvoj pa enakomerno zagotovljen na celotnem območju in da ga lahko občutili prav vsi prebivalci parka. Sofinanciranje je tu morda priložnost in spodbuda, obenem pa lahko potuha. Pripadnost, zavedanje in splošno zadovoljstvo si prebivalci parka navadno ustvarimo drugače in se ga ne da kupiti.

Vsem skupaj želim uresničitev zelene razvoja in splošno zadovoljstvo v parku! ♦

POVEZOVANJE DELEŽNIKOV PRI UPRAVLJANJU

BESEDILO • *Andrej Arih*
FOTOGRAFIJA • *Aleš Zdešar*

Tako kot v drugih zavarovanih območjih v državi je tudi celostno upravljanje Triglavskega narodnega parka naloga, za uresničevanje katere je zakonsko odgovoren predvsem Javni zavod, četudi prostora in naravnih virov ne upravlja neposredno. Cilji narodnega parka so varstveni in razvojni, soodvisni ter se ob primerem upravljanju dopolnjujejo in gradijo prostor, na katerega smo tako ponosni. Kako zahteven izziv je upravljanje edinega narodnega parka v državi, je razvidno že

iz načrta upravljanja, sprejetega pred petimi leti. To je zajetno gradivo, skozi katero se povprečni bralec le stežka prebije. V zahtevni pripravi je načrt upravljanja zelo povezal in uskladi sektorsko politiko na območju Triglavskega narodnega parka ter določil tudi kopico nalog, ki presegajo pristojnosti naravovarstvenega resorja in se lahko izpeljejo le z dejavno udeležbo nosilcev drugih sektorjev. Uspešnost uresničevanja takšnih nalog je tako neposredno odvisna od njihove pripravljenosti in dejavnega sodelovanja. V Javnem zavodu večinoma uspešno sledimo viziji iz na-

črta upravljanja, da je narodni park »vzoren primer uspešnega usklajevanja različnih interesov, usmerjenih k istemu cilju – ohranjeni naravi, krajini in kulturni dediščini«, kljub temu pa se v praksi še vse prepogosto soočamo z »vrtičkarskim« odnosom posameznih sektorjev, enostranskim odločanjem ter brezkompromisnim, ozkim in politično obremenjenim uveljavljanjem interesov. Pogosto je pripravljenost za sodelovanje zgolj načelna, ker to zahtevajo predpisi, strategije in programi, sprejemanje dejanskih odločitev pa se otežuje s poudarjanjem ovir, ne pa iskanjem rešitev. Navedena praksa otežuje kakovostno reševanje problemov, ustvarja medsebojno nezaupanje ter slabi učinkovitost in preprečuje doseganje pričakovanih dosežkov pri upravljanju narodnega parka. Eden izmed načinov za preseganje sektorskega načina razmišljanja in preusmerjanje na pot iskanja kompromisnih rešitev je sodelovanje sektorjev pri različnih projektih, kjer so pri obravnavi dejanskih izzivov nujni dialog, medsebojno sodelovanje in zaupanje ter sorazmerno prevzemanje tveganja in odgovornosti. Kot primer dobre prakse je taka oblika sodelovanja lahko pomemben prispevek, da se bomo pri rednem delu v prihodnosti s tovrstnimi upravljaljskimi problemi srečevali le še izjemoma. ♦

**IZBOLJŠANJE STANJA
DVOJNEGA JEZERA, KI
JE DEL PROJEKTA VRH
JULIJCEV, JE PRIMER
SODELOVANJA
RAZLIČNIH
SEKTORJEV V OKVIRU
SKUPNEGA PROJEKTA**

RAVNANJE Z ODPADNO VODO

BESEDILO • *Katja Gregorič*

Člani sveta Javnega zavoda Triglavski narodni park so na redni seji decembra 2020 problematiko ravnanja z odpadno vodo na območju narodnega parka prepoznali kot prednostno in Javnemu zavodu Triglavski narodni park naložili, naj ureja to področje še dejavneje kot doslej. Poudarek dozdajšnjega dela Javnega zavoda Triglavski narodni park in tudi sklepa članov

njegovega sveta je bil na planinskih kočah, vendar menimo, da je treba več pozornosti nameniti tudi drugim onesnaževalcem voda v Triglavskem narodnem parku, kot so posamezni naštanitveni objekti, območja poselitve in kmetijstvo.

Zato da bi s preprečevanjem novega obremenjevanja okolja in zmanjšanjem zdajšnjega prednostno ohranili naravo in

dobro stanje voda, smo k sodelovanju že povabili predstavnike pristojnih organizacij. Delo ožje projektne skupine in vseh sodelujočih bo najprej usmerjeno v analizo stanja na področjih zakonodaje, infrastrukture, nadzora in ozaveščanja, na podlagi ugotovljenega pa bodo izpeljani ukrepi. ♦

RIS – NOVI PREBIVALEC GORENJSKIH GOZDOV

BESEDILO • *Maja Sever, Rok Černe, oba Zavod za gozdove Slovenije* • *Miha Marolt*
FOTOGRAFIJI • *Aleš Zdešar* • *Miha Krofel*

Izpušči risov na Gorenjskem so pomemben mejnik v dolgoročnem reševanju dinarsko-jugovzhodno alpske populacije pred izumrtjem, saj bodo izboljšali povezavo risov v populaciji ter dolgoročno omogočili povezavo in naravni pretok genov med risi v Dinaridih in Zahodnih Alpah. Konec aprila smo izpuščili v sklopu projekta LIFE Lynx v sodelovanju z Lovsko družino Nomenj Gorjuše in Javnim zavodom Triglavski narodni park iz izpuštnih obor na Jelovici in Pokljuki v naravo pet risov, tri samice in dva samca.

Tris je prvi od peterice, ki je prišel na Gorenjsko. Ime Tris – triglavski ris so mu nadeli učenci Skupnosti šol Biosfernega območja Julijske Alpe. Poleg Trisa smo na Pokljuko pripeljali še dve samici, na Jelovico pa smo pripeljali samca in samico. Rise smo najprej namestili v prilagoditveno oboro (na Jelovici in Pokljuki),

kjer so se nekaj tednov privajali na svoje novo okolje. Namen takih obor je preseljenim risom omogočiti, da se med seboj spoznajo, in zmanjšati možnost, da bi po izpuštu odtavali daleč stran od mesta izpusta ter stran od drugih risov. Poleg tega pa smo risom z redno oskrbo s hrano omogočili, da siti in sročiti vstopijo v novo okolje.

Na Pokljuki so pred izpustom v naravo za rise skrbeli naravovaršteni nadzorniki Triglavskega narodnega parka. Rise so nadzorniki, ki so tudi lovski čuvaji, obiskovali navadno dvakrat na dan. Pri vsakem obisku so jih skrbno opazovali, zapisovali njihovo vedenje in preverjali stanje obore. Dvakrat do trikrat na teden so jim prinesli hrano. Njihova prehrana v obori je bila čim bolj podobna naravnemu plenu, v prosti naravi jedo predvsem srnjad. Območje obore smo nadzorovali tudi z videokamerami, zato da so imeli risi kar se da veliko miru pred morebitnimi rado-

vedneži. Vsem, ki so spoštovali in razumeli, da te plahe in divje živali najbolj potrebujejo mir pred človekom, se zahvaljujemo. ♦

TRIS – TRIGLAVSKI RIS

TRISA SMO S SAMOTEŽNIMI SANMI PRIPELJALI V PRILAGODITVENO OBORO NA POKLJUKI.

MIRNA OBMOČJA - PREDSTAVITEV PRAKSE NA POKLJUKI

BESEDILO • *Andrej Arih*
FOTOGRAFIJA • *Aleš Zdešar*

Že v pretekli številki časnika Svet pod Triglavom so bila bralcu predstavljena mirna območja in njihov pomen za izločitev ali omilitve škodljivih posledic človekovega delovanja na naravo. S projektom Izboljšanje stanja vrst in habitatnih tipov v Triglavskem narodnem parku – VrH Julijcev, ki ga sofinancirata Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Republika Slovenija, se skupno uveljavlja 19 mirnih območij za divjega petelina, belko in aktivna visoka barja, od tega kar 12 na planoti Pokljuka. Tako se bo za divjega petelina letos na dobrih 800 hektarih poključskih gozdov umestilo v prostor 9 mirnih območij, preostala 3 pa na površinah aktivnih visokih barj. Potrebne analize, zaris meja območij in pravila ravnanja so bili večinoma že opravljeni pri pripravi Načrta upravljanja Triglavskega narodnega parka za obdobje 2016–2025, v obdobju od potrditve projekta VrH Julijcev pa je bila izpeljana dokončna uskladitev z deležniki. Leta 2020 je Javni zavod Triglavski narodni park kot vodilni partner projekta VrH Julijcev in odgovorni nosilec dejavnosti umeščanja mirnih območij predstavljal problematiko tudi

POKLJUKA Z MIRNIMI OBMOČJI

najširši javnosti z izobraževalnimi in ozaveščevalnimi predavanji ter s tematskimi prispevki, objavljenimi v različnih medijih. Po načrtih naj bi se preteklo leto mirna območja na Pokljuki že tudi v resnici umestila v prostor, vendar je proces zastal zaradi razglasitve epidemije koronavirusa in vpeljanih ukrepov za preprečevanje njegovega širjenja. Naloga se zato nadaljuje letos: z namestitvijo dveh vrst opozorilnih tablic bodo označene meje mirnih

območij v prostoru. Te tablice bodo obiskovalce Pokljuke usmerjale na dosledno uporabo označenih pohodnih poti ali pa jih opozarjale, da je dostop na samo območje popolnoma omejen. Zadnje bodo kot najstrožji varstveni ukrep uporabljene zlasti pri visokih barjih Sijec, Blejsko barje in Goreljek, saj povzroči kakršna koli človekova dejavnost nepopravljive posledice za občutljivi barjanski ekosistem. Na večini drugih mirnih območij se bošča omejevala predvsem pritisk razpršenega obiskovanja in raba brezpotij, zato bodo obiskovalci Pokljuke usmerjeni na uporabo planinskih, parkovnih ali drugih označenih poti. Potrebne informacije o režimih v posameznih mirnih območjih bodo obiskovalcem na voljo s spletnimi objavami in v tiskanem gradivu, na pomembnejša izhodišča pa bodo umeščene informacijske table in druga parkovna infrastruktura. ♦

OBMOČJA NACIONALNE PREPOZNAVNOSTI KRAJINE

BESEDILO • *mag. Igor Zakotnik*
FOTOGRAFIJI • *Aleš Zdešar*

Leta 2020 je bil dokončan projekt Nadgradnja metodologije določanja območij nacionalne prepoznavnosti krajin (nosilec Oddelek za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani). Del projekta je bila tudi opredelitev območij prepoznavnosti v Triglavskem narodnem parku, za katera so bila oblikovana tudi pravila urejanja prostora.

Območja nacionalne prepoznavnosti so s strategijo prostorskega razvoja Slovenije in Prostorskim redom Slovenije iz leta 2004 opredeljena kot pomembna prostorska kategorija, ki jo je treba upoštevati pri prostorskem načrtovanju in graditvi.

Dejavniki prepoznavnosti krajine so vidna kakovost krajinskega območja, stopnja skladnosti med značilnostmi krajine in rabo prostora, sestavljenost naravnih in kulturnih prvin ter vzorcev v krajinski (prostorski) zgradbi, avtentičnost in pričevalnost zgradbe, kakovost umeščenosti grajenih struktur v prostor ter simbolni pomen posameznih delov ali celotnega območja.

Predlagana območja prepoznavnosti v Triglavskem narodnem parku so območje Bohinja z Zgornjo in Spodnjo Bohinjsko dolino, Nomenjsko dolino in jezersko skledo, območje Planice s Tamarjem in Zelenici, kraška gozdnata planota Pokljuka, Trenta in Soča s štranskimi ledeniškim dolinami Zadnjica, Vrsnik in Lepena ter Triglavsko pogorje in Dolina Triglavskih jezer kot osrednji del Julijskih Alp in narodnega parka.

Vsa krajinska območja v narodnem parku oblikujejo naravne danosti (podnebne, geološke in reliefne razmere, kra-

ško površje, vodne oblike, biotska raznovrstnost) in procesi, peštra kmetijska kulturna krajina (npr. drobno strukturirana mozaična kmetijska krajina) ter podeželska naselbinska in stavbna dediščina (npr. cerkve, utrdbe, poselitveni ambient, arheološka najdišča, oštaline prve svetovne vojne), ki v medsebojnih razmerjih in soodvisnosti ter pričevalni in simbolni vrednosti ustvarjajo prepoznavnost. Površinsko različna krajinska prizorišča so zaradi velike krajinske pestrosti, vizualne skladnosti in harmonične prostorske zgradbe, doživljajske vrednosti, značilnosti in posebnosti kakovostnih prostorskih prvin, ki izhajajo iz kulturnih razlik, zgodovinskih dogodkov, posebno vredna območja, s katerimi se Slovenci prav gotovo lahko poistovetimo. Vsa so reprezentativna, enkratna in neprimerljiva z območji prepoznavnosti v drugih regijah države.

Za nadaljnji prostorski razvoj je pomembno, da si ob ohranjanju namenske rabe in sledenju tehnološkim spremembam, širitvi poselitve in z njo povezani gradnji infrastrukture ter tudi razvojnih trendih opuščanja kmetijstva v naravno manj ugodnih območjih z varovalnim načrtovanjem zagotavljamo ohranjanje prvin prepoznavnosti in preprečimo razvrednotenje prostora. ♦

ZGORAJ: **DOLINA
SOČE IZ SMERI
VRSNIKA**

SPODAJ: **ZELENCI S
PONCAMI V OZADJU**

SKRB ZA KULTURNO DEDIŠČINO – PSNAKOV MLIN IN ŽAGA

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE • Tina Komac

Družina Psnakovih iz Zgornje Radovne je s svojim odnosom do družinske dediščine, ki je hkrati pomembna za širše območje, dober zgled tudi drugim prebivalcem in obiskovalcem Zgornje Radovne in narodnega parka.

Psnakov mlin in žaga stojita ob cesti, ki vodi skozi dolino Radovne. Mlin in žaga sta vedno obratovala le sezonsko, kadar je bila količina vode obilnejša – maja in junija, med spomladanskim taljenjem snega in septembra ter oktobra, med jesenskim deževjem. Vode je bilo takrat dovolj, da so jo speljali po rakah (vodni kanal), kjer je najprej pognala vodno kolo mlina in nato še žage.

V mlinu je bil le en »črni kamen« za mletje rži, ovsu, ječmena in ajde, ki so uspevali na skromnih njivah v dolini. Mlin in žaga venecijanka sta nekdanj delovala sočasno, tako da je en delavec hkrati opravil vsa dela v mlinu in razrez lesa na žagi. Delovala sta za potrebe domačij Zgornje Radovne, da ljudem z njih ni bilo treba hoditi v oddaljene mline in žage.

Zgrajena vsaj že v začetku devetnajstega stoletja sta delovala do sedemdesetih let dvajsetega stoletja, ko ju je upravljal oče današnjega lastnika Janeza Lipovca (po domače *Psnakov*). Po njegovih besedah želijo z družino poskrbeti, da bi se ohranila edini mlin in žaga v tem delu Radovne. Obratovanje mlina in žage v

današnjih časih ni donosno (kar zadeva finančni dohodek), vendar pa ni zato nič manj pomembno delo. Sami tako ravnaajo iz osebne predanosti, veselja do dela, in ker se zavedajo pomena dediščine svojih prednikov. S tem se ohranja védenje o preteklem načinu življenja oziroma znanju in skrbnem izkoriščanju naravnih danosti, ki je ljudem omogočalo preživetje v težkih razmerah.

Zadnja leta jim je na pomoč priskočila tudi Občina Kranjska Gora: omogočila je obsežnejšo obnovo, z njo bo delovanje mlina in žage znova zaživel. Najprej je bila obnovljena zunanost objektov (zamenjana lesena kritina in drugi dotrajani leseni deli), nato pa so se lotili še zahtevnejše obnove pogonskih delov. V prihodnje nameravajo sanirati še rake, tako da bo voda lahko znova pognala obe kolesi. Tako ravnanje je pohvalno, saj je občina prepoznala in podprla trud domačinov in z denarno pomočjo odločilno prispevala k vzdrževanju kulturne (tehnične) dediščine tega območja. Obnova pa seveda ne bi bila mogoča brez izkušenega obrtnika, ki je svoje spretnosti sšopolnjeval predvsem pri obnovi in postavitvi novih vodnih mlinov po vsej Sloveniji. ♦

Po končanih delih bosta mlin in žaga, ko bodo razmere primerne za pogon vodnih koles, na voljo, da si bodo lahko obiskovalci ogledali njuno delovanje. Do takrat pa si mimoidoči lahko ogledajo njuno zunanost ter okolico skupaj z rakami.

ZGORAJ: NOVO
VODNO KOLO ZA
POGON MLINA.

LEVO: PSNAKOV MLIN
IN ŽAGA LEŽITA NA
SENČNI, VLAŽNI
LOKACIJI, TO JE
IZZIV ZA NJUNO
VZDRŽEVANJE.

DESN0: VODA PO
RAKAH NAJPREJ
PRITEČE DO KOLESA
MLINA, NATO PA
POŽENE ŠE ŽAGO.

MUZEJSKI ZBIRKI TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE • Edvin Kravanja • Tina Komac

Narodni park skrbi za etnološki zbirki v Domu Trenta in Pocarjevi domačiji. Predstavljamo nekaj predmetov iz obeh zbirk, ki izpričujeta bogato kulturno in zgodovinsko izročilo dveh dolin narodnega parka.

Kembač je majhen škaf, ki se je stoletja uporabljal pri molži drobnice na planinah na Bovškem. V celoti je narejen iz macesnovega lesa, le obroča na zunanji strani sta bila pogosto iz prožne beljave orehovine. Polovica roba posode (polkrog) je višja, ob straneh sta okrogli ušesi za prijemanje. Povišan rob, imenovan kriolo, je pastirje varoval pred tem, da med molžo ni škropilo mleko po njih. Po vsaki molži (dvakrat na dan) je bilo treba kembače in drugo posodo umiti z vodo in popariti z vrelo sirotko; le tako se je vzdrževala kolikor toliko primerna čistoča.

Pocarjeva domačija iz osemnajstega stoletja je zaradi svojega izrednega pomena prepoznana kot kulturni spomenik državnega pomena. Hiša je muzejsko urejena, in ko se sprehodimo po njeni notranjosti, si v vsakem prostoru ogledamo različne predmete, posodo in orodje, ki so jih Pocarjevi desetletja in stoletja uporabljali pri delu in vsakdanjem življenju (številni izmed njih so narejeni doma).

Svojega časa, spretnosti in znanja niso posvetili le trdemu delu za preživetje, temveč tudi sprostitvi. V hiši so shranjene lesene otroške sani, te so v dolgih zimah z obilo snega popestrile prosti čas otrok, ki so sicer že od malega pomagali pri delu na

Posebno težko je bilo dobiti kakovosten, ravno raščen macesnov les. To je bil les visokogorskih macesnov in suhih viharikov, opaženih med poletno pašo. Na kraju samem so debla razžagali in cepili »doge«, kose lesa z ravno teksturo za nadaljnjo obdelavo.

Trentarjem in Sočanom je bila po prvi svetovni vojni velika ovira rapalska meja. Nemalokrat so tvegali s pašo ovc in koz čez državno mejo (v stari Jugoslaviji) pa tudi s pripravo in nošnjo »dog« čez mejo domov.

domačiji. Zanimiva je tudi igrača punčka, izrezljana iz lesa in dopolnjena s kosi blaga. Verjetno je bila izdelana doma ter se je prenašala iz roda v rod.

Čas so si popestrili tudi z druženjem in igranjem iger. V osrednjem prostoru, »hiši«, najdemo leseno namizno igralno ploščo, ki ima na eni strani izrezljano polje za igro *špana*, na drugi pa *volk in ovčice*. Pri obeh igrah nasprotnika igrata z zrni različnih barv (fižol, kuzuza). To sta zelo stari igri, razširjeni po svetu, ki ju igramo še danes, navadno na kupljeni podlagi s plastičnimi ali lesenimi figurami.

Vsi ti predmeti nam danes omogočajo dragocen vpogled v življenje nekoč. Lepo vabljeni, da si zbirki ogledate v živo! ♦

OD LEVE PROTI DESNI:

KEMBAČ

OTROŠKE SANI

**IGRALNA PLOŠČA IN
LESENA PUNČKA**

BIOSFERNO OBMOČJE JULIJSKE ALPE 2021: **KREPITEV PRIPADNOSTI**

BESEDILO • *Majda Odar*

FOTOGRAFIJE • *Mojca Odar • Mitja Sodja • Aleš Zdešar*

Upravljanje od spodaj navzgor (bottom-up) je sodobni upravljavski prijem, saj je močna in široka pripadnost skupnosti (in prostoru) najpomembnejša za doseganje ciljev UNESCO MAB. Upravljanje Biosfernega območja Julijske Alpe zato temelji na krepitvi pripadnosti Julijskim Alpam, podpori izobraževanju – prednostno osnovnošolskemu, sodelova-

nju v trajnostnem turizmu ter ohranjanju biotske raznovrstnosti in kulturne dediščine.

Biosferno območje Julijske Alpe je, zgodovinsko gledano, gorsko območje dolgotrajnega odseljavanja in hkrati že več kot stoletje priljubljena turistična destinacija. Danes je turizem ena najpomembnejših panog. Dodana vrednost biosfernega območja je pomemben dejavnik oziroma podpora novim (trajnostnim) produk-

tom pod varstvom kolektivnih blagovnih znamk, pri povezovanju tradicionalnih gošpodarskih panog območja, izobraževanju otrok in mladine v duhu vrednot območja ter predvsem odgovornem poseganju v naravo.

Razvojni načrt za MAB Julijske Alpe kot trajnostno turistično destinacijo

Skupnost Julijske Alpe je neuradno združenje upravljavcev turističnih destinacij v Julijskih Alpah. Pilotni primer upravljanja trajnostnega turizma predstavlja leta 2015 zasnovan in naslednja leta izvajan Razvojni načrt MAB Julijske Alpe kot trajnostne turistične destinacije, najkonkretnjša izida sta pohodniška pot Juliana / Juliana Trail in nadgradnja trajnostne mobilnosti. Noveliran Razvojni načrt (2020) obravnava turizem kot panogo, ki ni »samostojna«, pač pa je »posledica« okolja, ki je prijazno domačinom in posledično privlačno obiskovalcem z naravovarstvenega, okoljskega, socialnega, kulturnega in gošpodarskega zornega kota.

Načrtovane dejavnosti Javnega zavoda Triglavski narodni park v noveliranem Razvojnem načrtu, v katerem je treba upoštevati posledice epidemije, so:

- digitalizacija usmerjanja obiska – razvijanje in omogočanje uporabniku prijaznega dostopa po mobilnih napravah do temeljnih informacij o vsebinah, priporočilih in omejitvah obiskovanja zavarovanega območja;

Častitljiv jubilej 100

Leta 1971 je bil v sklopu UNESCA ustanovljen program Človek in biosfera – Man and Biosphere (UNESCO MAB). Vizija programa je preprosta, a hkrati izjemno zahtevna: vzpostaviti in vzdrževati ravnotežje med razvojem in naravo. Leta 2021 je na svetu več kot 700 biosfernih območij v 129 državah sveta.

50 LET BIOSFERNIH OBMOČIJ UNESCO MAB

Julijske Alpe in del Karavank so v mednarodno mrežo uvrščene od leta 2003. Podlaga za kandidacijo je bil desetletni raziskovalni program, ki ga je Triglavski narodni park ob finančni podpori Slovenskega nacionalnega urada za UNESCO začel leta 1997 pod naslovom *UNESCO – MAB 3000 let pašništva in rudarstva v Julijskih*

Alpah, vpliv tradicionalnih dejavnosti na spremembe ekosistemov. Prijavitelj kandidature ob podpori občin je bil Javni zavod Triglavski narodni park. Ob uvrstitvi v mrežo MAB je bil Javni zavod Triglavski narodni park imenovan tudi za upravljavca.

**TRIGLAV VČERAJ,
DANES IN JUTRI -
PRIPADNOST
JULIJSKIM ALPAM**

- podpora uvajanju ekostandardov v turistično gospodarstvo z znakom kakovosti Triglavskega narodnega parka – razvijanje podpornega okolja za turistične ponudnike, ki želijo gostu ponuditi dodano vrednost z vidika ekocertificiranih nameštitev in lokalno pridelane hrane;
- mreženje turističnega gospodarstva – prednostno vodnikov – za ustvarjanje dodane vrednosti z vidika Biosfernega območja Julijske Alpe UNESCO MAB.

**IZOBRAŽEVANJE MLADINE –
POVEZOVANJE PRIHODNIH
NOSILCEV RAZVOJA IN
UPRAVLJANJA**

Izobraževanje otrok in mladine je že od ustanovitve Triglavskega narodnega parka poglobljena stalnica njegovega delovanja. Leta 2018 je bila na trdnih temeljih ustanovljena Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe. To je prva tovrstna

**Novi animirani film POT SKOZI RAZNOLIKOST -
POHODNIŠKA POT JULIANA (TURIZEM BOHINJ)**

Junaki novega animiranega filma – avtohtone pasme domačih živali: bohinska cika, bovška ovca in drežniška koza, se vračajo v novi zgodbi z novimi dogodivščinami. Tokrat so se v spoštljivi razdalji in ob vznožju očakov podali po robu Julijskih Alp in Triglavskega narodnega parka.

Animirani film Pot skozi raznolikost – Pohodniška pot Juliana je omogočil projekt sodelovanja med LASI: Pri-

bližajmo UNESCOVA biosferna območja prebivalcem.

povezava osnovnih šol in upravljavca varovanega območja v tako velikem obsegu in na tako pomembnem območju. Dolgoročni cilj Skupnosti je povezati upravljavca in prihodnje nosilce, mladi rod, pri razvoju biosfernega območja. Prednostna cilja sta zvečevanje zavesti o pomenu MAB

in izpolnjevanje ciljev mreže šol UNESCO: prizadevati si za odprtost ter spodbujanje kulturnega in jezikovnega sožitja, spodbujanje okolju prijaznih rešitev, odkrivanje in spoznavanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine.

Epidemija je nepričakovano in močno zarezala v naš vsakdanjik. Kljub negotovim in hudim časom je treba iskati pozitivne posledice. Najbolj pozitivna posledica epidemije je zagotovo priložnost za nov začetek trajnostnega turizma – osrednje gospodarske dejavnosti območja. Priložnosti imajo ključne besede različnih sodobnih strategij, ki postavljajo v ospredje **kakovost, dodano vrednost, zelena delovna mesta, lokalno in predvsem sonaravno**. Te so skladne s smernicami biosfernih območij. Pomoč domačinu – prebivalcu pri doseganju teh ciljev je dolžnost nosilcev lokalnega in regionalnega razvoja. ♦

**VISOKA GREDA ZA
VSAKO OSNOVNO
ŠOLO - SPODBUJANJE
LOKALNO PRIDELANE
HRANE MED
OSNOVNOŠOLCI**

SKUPNOST ŠOL

BIOSFERNEGA OBMOČJA JULIJSKE ALPE

BESEDILO • *Mojca Pintar*
FOTOGRAFIJA • *Aleš Zdešar*

Tudi letošnje šolsko leto je pri delu z mladostniki zaznamovalo prilagajanje na ukrepe ob epidemiji, ki je naše zastavljeno delo usmerilo v nove tirnice. Kljub temu nam je uspelo ostati v stiku z učenci Skupnosti šol Biosfernega območja Julijske Alpe.

Na Triglavski zakladnici www.triglavskazakladnica.si ves čas nastajajo nove zabavne in poučne vsebine, ki čakajo, da si jih ogledate. Novi animirani film: **POT SKOZI RAZNOLIKOST – Pohodniška pot Juliana**, vsebine s področja gorništvaja, ide-

je za ustvarjanje med počitnicami so naj-novejše med njimi.

Letos bomo prvič podelili tudi znak kakovosti Triglavskega narodnega parka. Z njim želimo šolam članicam Skupnosti šol Biosfernega območja Julijske Alpe podeliti javno priznanje za njihovo predanost in zavzeto sodelovanje pri varovanju narave in kulturne dediščine, spodbujanju načel in vrednot, zapisanih v Statutu Skupnosti šol, ter za izredno delovanje pri krepitvi identitete Skupnosti šol.

Javni zavod Triglavski narodni park namerava šole, ki bodo pridobile znak

kakovosti, še bolj podpirati. Tako bomo letos jeseni šolam, ki bodo pridobile znak kakovosti, podarili učilnico na prostem.

PO SOŠKI POTI SKUPAJ Z NAMI

To čudovito pohodniško pot lahko obiščete od maja do oktobra.

V soboto in nedeljo 10. in 11. julija, vas bomo od izvira Soče do Informacijskega središča Dom Trenta na posameznih točkah pričakali vodniki

Triglavskega narodnega parka. Na cilju boste brezplačno pokušali lokalno pridelano hrano. Ne pozabite na primerno obutev.

Informacije in prijave na skupnost.sol@tnp.gov.si do 8. julija 2021.

Na čudovitih poteh Triglavskega narodnega parka

Skoraj 1000 petošolcev vsakoletno maja obišče Soško pot in Informacijsko središče Triglavskega narodnega parka Dom Trenta na Logu v Trenti na naravoslovnem srečanju, imenovanem Belarjevi dnevi.

Mladi s številnih zavarovanih območjih iz različnih držav Alpskega loka, zadnja leta pa tudi z območja Karpatov se na isti dan sredi poletja odpravijo v gore v sklopu dogodka Mladi na Vrh. To ni le priložnost za druženje, pač pa zabavno učenje o temah, ki se navezujejo na gorski svet. Zaradi zdravstvenega stanja in jubileja v letu 2021 organiziramo Belarjeve dneve in Mlade na Vrh drugače.

Otroci, ki obiskujejo osnovne šole članice Skupnosti šol Biosfernega območja Julijske Alpe, so maja v šoli dobili posebno »Belarjevo« štampiljko otroškega časnika. V njej jih vabimo, naj skupaj s svojo družino letošnjo pohodniško sezono obišejo čudovite, enkratne in izjemne pohodniške poti Julijskih Alp. Da pa bo spoznavanje še zabavnejše, smo pripravili poseben izziv.

Otroci, ki bodo odgovorili na vpra-

šanja za vsako izmed poti in obiskali vsaj osem parkovnih poti, bodo ob obisku katerega koli informacijskega mesta Triglavskega narodnega parka prejeli nalepko in diplomo Mladi nadzornik Triglavskega narodnega parka.

Otroke vabimo, naj prispevajo tudi k nastanku edinstvene mednarodne kuharske knjige – Mladi na vrhu 2021, tako da narišejo oziroma napišejo/narišejo recept, ki ponazarja domačo jed, in ga delijo z nami. Oddajo ga lahko na dan pohoda v Informacijskem središču Triglavskega narodnega parka Dom Trenta ali pa na kateri koli drugi točki Triglavskega narodnega parka do konca septembra 2021.

Več o dogodku lahko preberete na Tri-

NATEČAJ

Ker v letošnjem letu naš edini narodni park praznuje 40. obletnico, ki jo oznamujemo s sloganom *Triglavski narodni park – za naravo in ljudi*, si želimo, da bi obletnico praznovali skupaj z vami.

Otroke vabimo k sodelovanju na natečaju za izdelavo čestitke za rojstni dan. Odzovejo se lahko z risbico, čestitko, pesmico, zgodbo, posnamejo video ... skratka, domišljija naj ima prosto pot.

Čestitko pošljite na skupnost.sol@tnp.gov.si ali na naslov: Triglavski narodni park, Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled, s pripisom »Skupnost šol« do konca avgusta 2021.

Prispele izdelke bomo objavili na Triglavski zakladnici, v časniku Skupnosti šol Biosfernega območja Julijske Alpe jeseni in drugih medijih Javnega zavoda Triglavski narodni park.

glavski zakladnici: Novice: Mladi na vrhu 2021.

Želimo vam čim bogatejše doživljanje Triglavskega narodnega parka in njegovih tematskih poti. Obenem pa ne pozabimo, da smo le gostje narodnega parka: ta naj tudi po našem obisku ostane nespremenjen. Svoje spomine lahko delite z nami na družbenih omrežjih Facebook in Instagram pod oznako #otrocivnarodnemparku. •

3

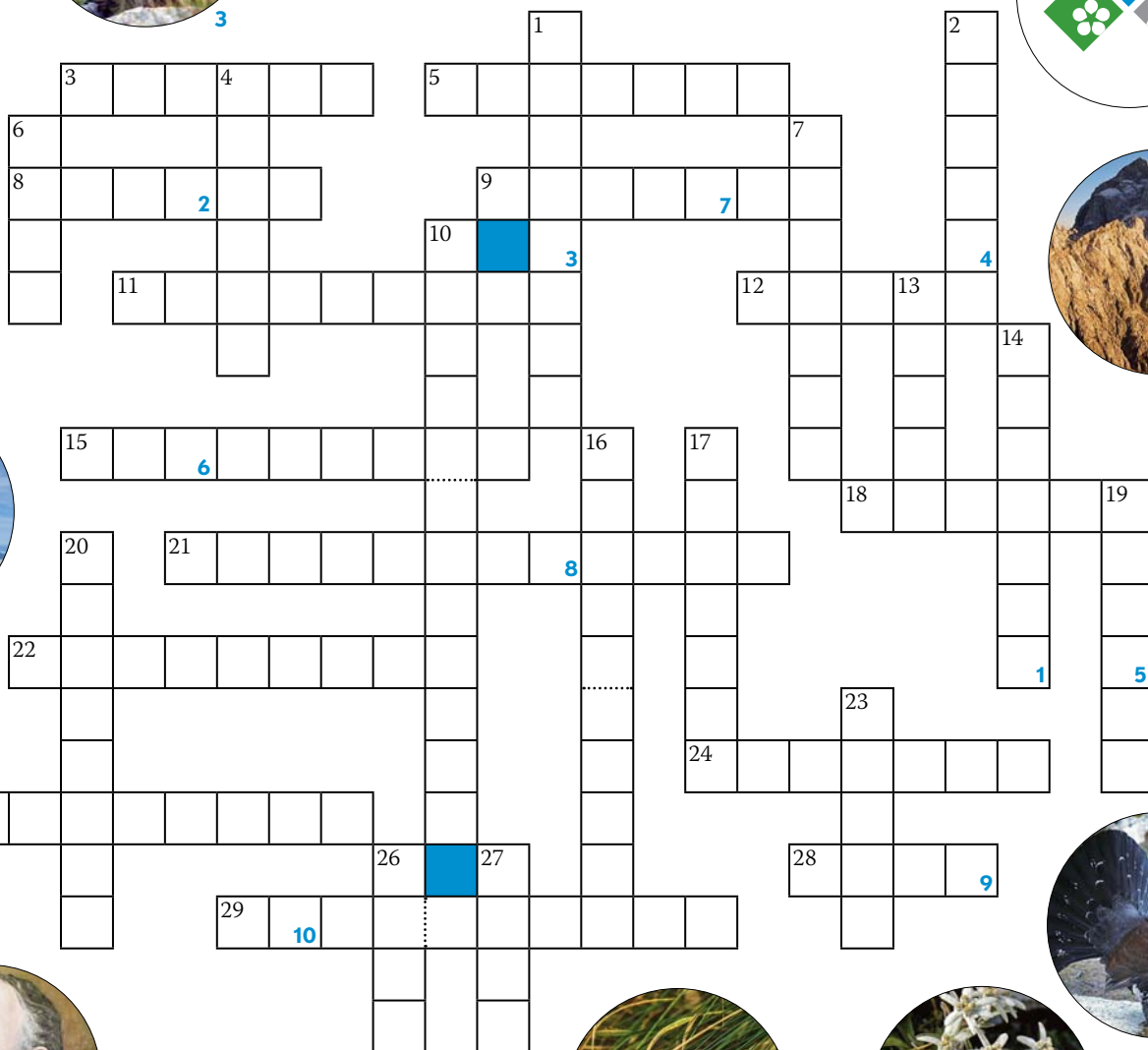
NAGRADNA KRIŽANKA

PRIPRAVILA • Maja Fajdiga Komar

FOTOGRAFIJE • arhiv Triglavskega narodnega parka

4

7

1

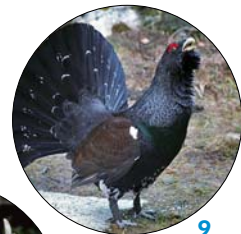
8

10

5

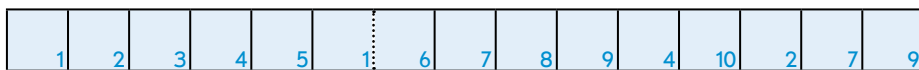

9

VODORAVNO: 3. aluminijeva ruda, kopali so jo tudi na Rudnici v Bohinju, 5. leta 1926 je prvi uporabil ime Triglavski narodni park, Fran ..., 8. slika 6, 9. izraz za odnašanje materiala s pobočij, običajno zaradi delovanja vode, 11. najvišja vremenska postaja v Sloveniji, 12. slap, ki ob večjih nalivih priteče iz sifona ob Bohinjskem jezeru, 15. vas

v Bohinjskem delu parka, 18. dolina v Triglavskem narodnem parku, 21. slika 1, 22. kraško polje južno pod Triglavom, 24. najbolj prisotna kamnina v Triglavskem narodnem parku, 25. slap v dolini Vrata, 28. daljši balkon na kobariških, tolminskih in bohinjskih hišah, 29. jezero nad Komarčo.

NAVPIČNO: 1. tanjše smrekovo deblo za sušenje krme na Bovškem, 2. manjše naselje na Predelu, 4. slika 3, 6. žival v znaku parka – slika 4, 7. slika 7, gora v grbu Planinske zveze Slovenije, 10. slika 9, 13. kjer voda pride na površje, 14. slika 5, 16. mokrišče na katerem uspevajo šotni mahovi, 17. alpski botanični vrt v Trenti, 19. slika 10, 20. mitološki gams, ki je živel pod Triglavom, 23. slika 8, Albin ..., 26. reka v TNP, 27. posušena trava prve košnje.

GESLO: S številkami označene črke prenesi v polja in dobil boš ime osebe, ki je bila ena od tistih, ki so si prizadevali za ustanovitev Triglavskega narodnega parka.

Rešitev nagradne križanke pošljite do 30. junija 2021 na naslov: Triglavski narodni park, Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled.

Ne pozabite napisati svojega naslova. Med prejetimi rešitvami bomo izžrebali 5 nagradencev.

ZIMSKA SEZONA

Opazanje naravovarstvene nadzorne službe

BESEDILO • Sašo Hrovat • Jernej Legat

V preteklosti je veljal rek, da narava pozimi počiva in miruje, vendar letošnja sezona to ni držalo. Letošnja zima nas je obdarila z obilno snežno odejo, predvsem v sredogorju in visokogorju, kar je klicalo k različnim oblikam zimskih prostočasnih dejavnosti v naravi. Čeprav bi mislili, da bo kljub omejenim možnostim gibanja zaradi preprečevanja širjenja okužb z novim koronavirusom obiska manj, ni bilo tako. Naravovarstvena nadzorna služba Triglavskega narodnega parka je bila med pandemijo neprenehoma navzoča na celotnem območju parka. Zavedali smo se priporočil zdravstva, ki svetuje, da gibanje v naravi in s tem telesna dejavnost pripomoreta k boljšemu obvladovanju pandemije. Naravovarstveni nadzorniki smo največ nadzirali najbolj obiskana turnosmučarska izhodišča za izlete v naše visokogorje: območja doline Radovne in Vrat, Tamarja in Krnice, izhodišča turnih poti v Fužnarske planine in naprej na Sedmera jezera, Savico ter Rudno polje na Pokljuki. Na omenjenih območjih sta bili največji težavi predvsem neurejena parkirna mesta in neurejenost opravljanja osnovnih sanitarnih potreb. Na te probleme že kar nekaj let opozarjamo pristojne organe, predvsem občine in krajevne skupnosti: naj začno z zakonsko formalnimi dejavnostmi urejanja zemljišč – parkirišč. Po naših izkušnjah je »zimska« urejenost narodnega parka s potrebno infrastrukturo prav tako potrebna in koristna, še posebno glede varstva narave. Čeprav smo sprva mislili, da bo letos glede na stanje pandemije obisk mnogo številčnejši in tudi struktura obiskovalcev bolj raznolika, smo pri nadzoru opazili, da se na turnosmučarske izlete odpravljajo dokaj usposobljeni in tudi dobro opremljeni turnosmučarski obiskovalci. Po informativnih pogovorih z obiskovalci parka, ki so se odpravljali na turo, smo nadzorniki velikokrat ugotovili, da so dobro seznanjeni

s priporočili za obiskovalce pozimi. Veseli nas, da so se nekateri seznanili tudi s tem, katere živali lahko srečajo, o naključnem srečanju z njimi ter posledicah, ki lahko nastanejo zaradi preštevilnega obiska nekega območja. Naravovarstveni nadzorniki vsem obiskovalcem našega parka zelo priporočamo, da se vedno, pred vsakim odhodom na izbrano turo, pa naj bo to zimska ali poletna, dobro poučijo o vseh morebitnih okoliščinah, v katerih bi se lahko znašli. Obiskovalci si s tem zagotovijo obilo zadovoljstva na turi, zmanjša pa se tudi možnost nezaželenih okoliščin – dogodkov na terenu. Želimo vam čim bogatejše doživljanje Triglavskega narodnega parka in njegovih poti. Obenem pa ne pozabimo, da smo le gostje narave, ki naj tudi po našem obisku ostane nespremenjena. ♦

ZNAK KAKOVOSTI

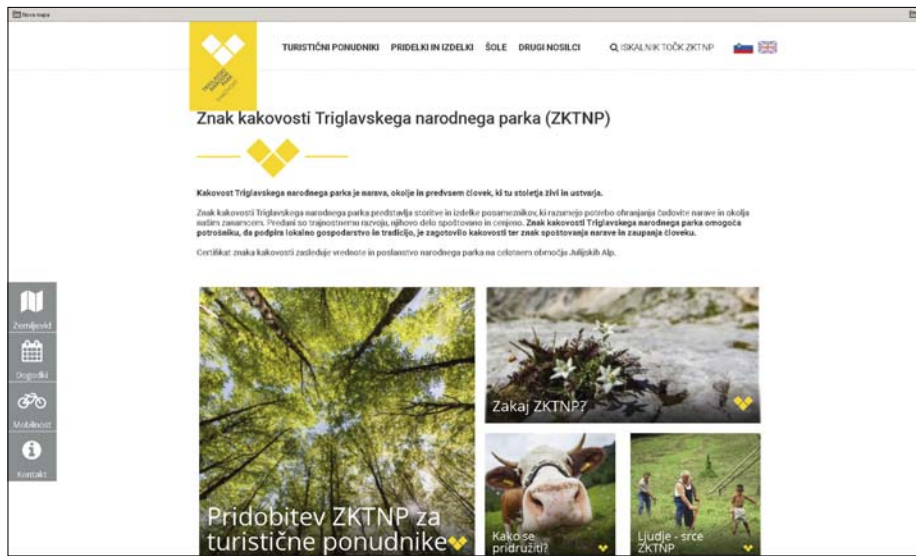
BESEDILO • Renata Cerkovnik • Davorin Koren

Kakovost Triglavskega narodnega parka je narava, okolje in predvsem človek, ki tu stoletja živi in ustvarja. Znak kakovosti Triglavskega narodnega parka predstavlja storitve in izdelke posameznikov, ki razumejo, kako potrebno je ohranjanje čudovite narave in okolja za naše zanamce. Ljudje tod so predani trajnostnemu razvoju, njihovo delo pa je spoštovano in cenjeno.

Letos se lahko pohvalimo z nadgrajeno in posodobljeno spletno stranjo Znak kakovosti Triglavskega narodnega parka (www.tnp-kakovost.si), na njej so predstavljeni vsi nosilci tega znaka. Preberete si lahko aktualne novice s tega področja in najdete podatke o vstopu v sistem, kako pridobiti znak kakovosti.

Letošnja novost v certifikacijskem sistemu znaka kakovosti je kategorija Izobraževalne ustanove. Zanj se bodo lahko potegovale vse šole Skupnosti šol Biosfernega območja Julijske Alpe, ki bodo izpolnjevale tudi dodatne pogoje o spoštovanju in ohranjanju enkratne narave tega območja ter spodbujale izobraževanje otrok v naše prihodnje nosilce trajnostnega razvoja.

Porabniki vse bolj cenijo kakovostno hrano in povpraševanje po ekoloških živilih narašča. Zato smo se odločili, da povabimo v kategorijo Zaščiteni in ekološki prehranski pridelki in izdelki znaka kakovosti vse zainteresirane ponudnike iz UNESCOVEGA MAB območja Julijske Alpe in/ali Triglavskega narodnega parka, ki imajo ekološke pridelke in izdelke ali imajo njihovi izdelki pridobljen certifikat iz sheme kakovosti Republike Slovenije (zaščiteni označba porekla, zaščiteni geografska označba, zajamčena tradicionalna posebnost ali višja kakovost) ter izpolnjujejo še druge zahtevane pogoje za pridobitev znaka kakovosti Triglavskega narodnega parka. Na primer, znak kakovosti Triglavskega narodnega parka lahko pridobijo siri z zaščiteni označbo porekla:

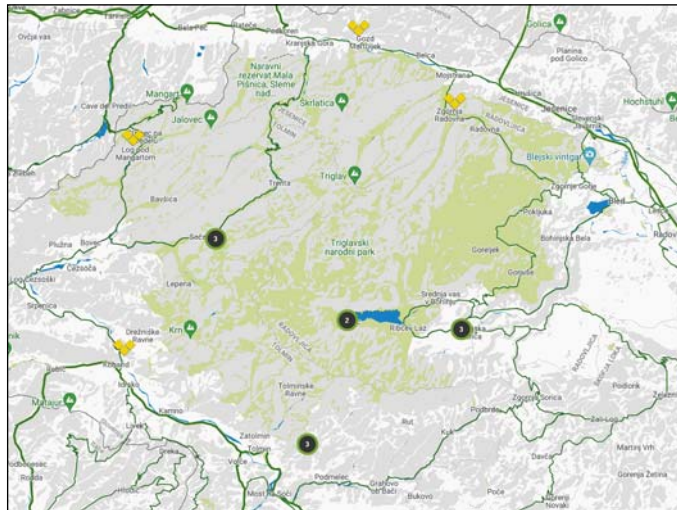
NOVA SPLETNA STRAN ZNAKA KAKOVOSTI

bovški sir, sira tolminc in mohant.

Pripravljamo tudi nove predstavitvene filme lokalnih prebivalcev, ki v prostoru izkazujejo spoštovanje naravi in okolju tudi v svojem poklicnem in poslovnem poslanstvu. Za svoje delo so že prejeli znak kakovosti Triglavskega narodnega parka oziroma blagovno znamko Bohinjsko. Mi pa si želimo, da bi s svojim pozitivnim zgledom in dobro prakso navdušili čim

več podobnih poslovnih lokalnih zgodb.

Ker želimo našo družino nosilcev znaka kakovosti Triglavskega narodnega parka še tesneje povezati, bomo pripravili razpis za sofinanciranje skupnega projekta. S tem bi radi spodbudili deljenje dobrih praks med nosilci. Prizadevamo si, da bi nosilci s timskim delom nadgradili svoje znanje in tako ustvarili tudi nove skupne proizvode. ♦

ZEMLJEVID NA NOVI SPLETNI STRANI, KJER SO PREDSTAVLJENI VSI NOSILCI ZNAKA KAKOVOSTI TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA.

SOFINANCIRANJE PROJEKTOV PARKOVNIH LOKALNIH SKUPNOSTI

BESEDILO • *Renata Cerkovnik* • *Davorin Koren*
FOTOGRAFIJE • *arhiv občin Bled, Bohinj, Bovec*

Vlada Republike Slovenije je januarja 2020 med drugim sprejela tudi Uredbo o merilih in kriterijih za spodbujanje in sofinanciranje projektov, investicij ter izvajanje dejavnosti v Triglavskem narodnem parku. S tem se je prvič pridružila izvajanju določbe iz 11. člena Zakona o Triglavskem narodnem parku. Za sofinanciranje je bil preteklo leto namenjen okrogel milijon evrov. Parkovne lokalne skupnosti (Bled, Bohinj, Bovec, Gorje, Jesenice, Kobarid, Kranjska Gora in Tolmin), upravičene do teh sredstev, so v sodelovanju z Javnim zavodom Triglavski narodni park ter Ministrštvom za okolje in prostor pripravile Akcijski načrt parkovnih lokalnih skupnosti 2020. Vanj so prijavile večinoma projekte iz 2. točke 10. člena Zakona o Triglavskem narodnem parku, ki se uresničuje z zagotavljanjem komunalne opreme in javne infrastrukture v Triglavskem narodnem parku in parkovnih lokalnih skupnostih. Parkovne občine so obnavljale in rekonstruirale lokalne ceste, mostove, brvi. S parkirišči, pločniki in pešpotmi se je umirjal promet, prenavljale so se degradirane javne površine ... Parkovne lokalne skupnosti so s

projekti iz Akcijskega načrta parkovnih lokalnih skupnosti 2020 uspešno porabile nekaj več kot 900.000 evrov.

ZGORAJ: **OBNOVLJENA
RUTARJEVA BRV ČEZ
SOČO**

SPODAJ LEVO: **REKONSTRUKCIJA CESTE
V STARI FUŽINI**

SPODAJ DESNO: **OBNOVA
PEŠPOTI V VINTGAR**

Letos imajo parkovne lokalne skupnosti za uresničitev svojih razvojnih usmeritev, ki bodo v narodnem parku zagotavljale varstvo okolja in spodbujale trajnostni razvoj, prilagojen ciljem Triglavskega narodnega parka, na voljo kar 5.183.048 evrov. Skupaj z Ministrštvom za okolje in prostor in parkovnimi lokalnimi skupnostmi bo Javni zavod Triglavski narodni park znova pripravil akcijski načrt. Vanj bodo uvrščeni izbrani projekti, ki bodo sledili razvojnim usmeritvam s področja ustrezne komunalne opreme in druge gospodarske javne infrastrukture, podpore nadstandardnemu razvoju družbenih dejavnosti (npr. nujna medicinska pomoč na težko dostopnih terenih, sofinanciranje delovanja šol in vrtcev, sofinanciranje šolskih prevozov, izvajanje službe socialnega skrbstva na domu), podpore nadstandardnemu izvajanju državnih in lokalnih javnih služb, dejavnosti za zagotavljanje dostopa do javnih storitev prebivalcem narodnega parka, ohranjanja in odpiranja delovnih mest, zlasti ustvarjanja zelenih delovnih mest, ter spodbujanja izvajanja okoljsko primernih dejavnosti in socialnih storitev, ki prispevajo k ohranjanju poseljenosti in preskrbi prebivalcev narodnega parka. ♦

LETO OBLETNIC NARAVNIH PARKOV SLOVENIJE

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE • *uprave parkov*

Zavarovana območja predstavljajo najdragocenejše dele Slovenije z zornega kota narave in krajine. Edini narodni park, 3 regijski parki, 46 krajinskih parkov, 1 strogi naravni rezervat, 56 naravnih rezervatov in 1161 naravnih spomenikov skupaj zajemajo 13,3 odstotka ozemlja države. Poleg oznamovanja 40. in 60. obletnice Triglavskega narodnega parka praznujejo tudi v Kozjanskem regijskem parku, Regijskem parku Škocjanske jame, Krajinskem parku Sečoveljske soline in v Krajinskem parku Radensko polje.

Kozjanski regijski park

Kozjanski regijski park leži v vzhodni Sloveniji, med reko Sotlo in Bohorjem. Zavarovano območje je postalo dom številnim redkim in ogroženim rastlinskim vrstam ter prijetno in ušvarjalno okolje za bivanje domačinov. Z zakonom je bil tako kot Triglavski narodni park ustanovljen leta 1981.

Večji del parka je uvrščen med območja Natura 2000. Širše območje Kozjanskega in Obsotelja je bilo leta 2010 sprejeto v svetovno mrežo biosfernih območij pod UNESCOM.

Vsi dogodki in prireditve so v duhu praznovanja jubilejnih štiridesetih let, ki ga želimo čim bolj preživeti s prebivalci zavarovanega območja – Kozjanski regij-

ski park je v petih lokalnih skupnostih. V sklopu praznovanja 40. obletnice se bo Javni zavod Kozjanski park z različnimi dejavnostmi pridružil tradicionalnim lokalnim prireditvam. Izdali bomo priložnostni časnik Sožitje in posodobili naravoslovno pot Travniki na Vetrniku ter do tja uredili dostopno pot z izhodiščem v trgu Kozje.

Vabljeni k udeležbi na dogodkih: www.kozjanski-park.si.

Park Škocjanske jame

V parku Škocjanske jame oznamujemo letos več okroglih obletnic. Mineva 35 let od vpisa Škocjanskih jam v Seznam svetovne dediščine pri UNESCO. Ta pomembni vpis je bil razlog, da je Republika Slovenija desetletje pozneje ustanovila Regijski park Škocjanske jame. Javni zavod kot upravljavec zavarovanega območja skrbi za varstvo in ohranjanje narave in kulturne dediščine na območju parka ter je pomembno gibalo trajnostnega turizma.

V parku se letos pridružujemo tudi praznovanju 50. obletnice ustanovitve UNESCOVEGA programa Človek in biosfera, katerega član smo od leta 2004, ter ustanovitve Mreže mednarodno pomembnih mokrišč Ramsarske konvencije. Škocjanske jame so bile kot prvo podzemno mokrišče v Evropi vpisane v ta seznam leta 1999. Pridružujemo se tudi letošnji razglasitvi mednarodnega leta jam in krasa.

Obletnice bomo oznamovali z izdajami serije razglednic in dopisnic ter izdajo priložnostnega poštnege žiga, jeseni pa bomo organizirali strokovni posvet o enem izmed okoljskih izzivov v vplivnem območju parka. Če bodo razmere dovoljevale, bomo obiskovalcem ponudili nove interpretacijske programe po parku in jami.

Obisk parka Škocjanske jame je zanimiv v vseh letnih časih. Več informacij na <https://www.park-skocjanske-jame.si>.

Krajinski park Sečoveljske soline

Sečoveljske soline so od leta 1989 zavarovane kot krajinski park, v njem so dovoljene le gošpodarske dejavnosti, ki ne ogrožajo naravnega ravnotežja. Leta 2001 je Vlada Republike Slovenije sprejela Uredbo o Krajinskem parku Sečoveljske soline, zato da bi zavarovala območje naravnih vrednot in ohranila biotsko raznovrstnost značilnega solinskega ekosistema. Mednarodni blagoslov pa so Sečoveljskim solinam dali že leta 1993, ko so jih priznali kot ramsarsko lokaliteto, ki državo Slovenijo kot podpisnico zavezuje, da varuje močvirja kot prebivališča ptic.

Krajinski park Sečoveljske soline se razprostira na skrajnem jugozahodnem delu Slovenije. Za obiskovalce je najprivlačnejši opuščeni del solin v južnem delu parka, ki se imenuje Fontanigge, saj jih lahko tam pričakajo za slovenski prostor

enkratni prizori – veliko ptic, obsežni travniki slanuš ter opuščene in porušene solinske hiše, štiri so prenovljene. Fontanigge ležijo med kanalom Grande in reko Dragonjo. Na Fontaniggah ob kanalu Giassi je Muzej solinarstva. V severnem delu parka, imenovanem Lera, pa še danes poteka pridelava soli po starem.

Več informacij na <https://www.kpss.si>

Krajinski park Radensko polje

Krajinski park Radensko polje leži v občini Grosuplje. Ustanavljanje parka se je začelo že leta 2007, ko sta sporazum o sodelovanju podpisali občina in država. Letošnje leto Krajinski park Radensko polje praznuje 10. obletnico skupnega zavarovanja, saj je leta 2011 s sprejemom Uredbe o Krajinskem parku Radensko polje uresničila dogovor, ki ga je Občina Grosuplje uresničila že leta 2009 s sprejemom istoimenskega Odloka o Krajinskem parku Radensko polje. Območje je s stališča zavarovanja unikum, ker je to edino skupno zavarovanje v Sloveniji. Septembra 2019 je začela delovati uprava parka v sklopu Organizacijske enote Krajinski park Radensko polje, Turizem Grosuplje. Deseto obletnico obstoja parka bomo počastili z odprtjem Centra ohranjanja narave, imenovanega Žabja hiša, kjer bo delovala tudi uprava parka.

Krajinski park Radensko polje je velik je 15 km², sestavlja ga gozdnat obod, ki objema izjemno kraško polje (velikosti 4 km²) s številnim značilnimi kraškimi pojavi. Skupaj s številnimi ponori, ponikvami, požiralniki, kraškimi izviri, estavelami in kraškimi jamami je pomembno geodiverzitetno območje. S prepletom suhih in vlažnih travnišč, poplavnega gozda, oštankov šotnega barja, vodnih kotanj in kanalov z vodnim in obvodnim rastlinjem ter gozdom pa je tudi pomembna vroča biodiverzitetna točka.

Več informacij na

<https://www.radenskopolje.si/>. ♦

NOVI IZZIVI ZA EVROPSKA ZAVAROVANA OBMOČJA

BESEDILO ♦ *Esther Bossnik*, Federacija
EUROPARC

mejitve zaradi bolezni covid-19, ki so nas primorale, da smo oštajali doma, so hkrati povzročile izjemen obisk v naravi. Marsikateremu upravljavcu zavarovanih območij v Evropi se je zdelo, da so se jim »uresničile sanje«, ko so parke in zavarovana območja začeli obiskovati tudi tisti, ki jih je bilo sicer težje nagovoriti za obisk. Kako se torej kar najbolje soočiti z izzivi, ki jih prinašajo novi obiskovalci?

Federacija EUROPARC, ki združuje zavarovana območja v Evropi, je sodelovala v študiji petletnega raziskovalnega projekta FIDELIO, ki ga financira Evropski raziskovalni svet, za merjenje vplivov bolezni covid-19 na upravljanje evropskih zavarovanih območij in na odločitve. Študija je zajela izkušnje štirinajstih evropskih zavarovanih območij med pandemijo z analiziranjem največjih izzivov in izkušenj parkov.

Ugotovitve raziskave so pokazale, da so med pandemijo zavarovana območja obiskovale skupine, ki jih prej ni bilo med obiskovalci, zlasti družine z bivališči blizu zavarovanih območij, in ki nimajo odnosa do ohranjanja narave. V nekaterih parkih so se tako ukvarjali z nedopustnim ravnanjem, kot je puščanje smeti v naravi in konflikti z različnimi uporabniki v prostoru. Prevelik obisk je povzročil tudi pritiske na parke in njihove zaposlene.

Ozaveščevalne dejavnosti, upravljanje obiskovalcev in postavitev smeri obiska parkovnih poti so bile med pogostejšimi in učinkovitejšimi ukrepi upravljavcev, povezani z novim izzivi. Ob nastalem stanju se je tudi pokazalo, da zavarovana območja potrebujejo tudi nove načine upravljanja obiskovalcev, kot so na primer novi načrti upravljanja za obiskovanje, sodelovanje z deležniki v prostoru, ozaveščanje obiskovalcev in načini za spremljanje obiska. Raziskava je opozorila na tri področja, ki jih upravljavci zavarovanih območij zaradi izkušenj s pandemijo lahko izboljšajo:

- upravljanje števila obiskovalcev in skrbno prostorsko načrtovanje za preprečitev prevelikega obiska;
- vpeljava izobraževalnih dejavnosti, zlasti za usmerjanje novih obiskovalcev;
- spodbujanje vzdržnega turizma.

Študija je pokazala, da je zaradi pandemije upravljanje zavarovanih območij postalo celostnejše. Predvsem gre za uravnotežen odnos med ohranjanjem narave na eni strani in zagotavljanje dostopnosti na drugi. Pandemija pa je tudi pokazala, kako zelo pomembna so naravna območja za ljudi in dobro počutje ter da so zavarovana območja lahko priložnost širši družbi za spodbujanje trajnostnih praks in povezanosti z naravo.

Sodelovanje med zajetimi zavarovanimi območji in raziskovalci za namen študije je omogočila Federacija Europarc. Študija je v angleščini dostopna v publikaciji *Forest* (št. 11, november 2020), na povezavi www.mdpi.com. ♦

BIOSFERNO OBMOČJE JULIJSKE ALPE V PRIHODNOSTI KOT ČEZMEJNO OBMOČJE

BESEDILO • *Marko Pretner • Mojca Smolej • Leonardo Cerno, član odbora in nekdanji predstavnik Svetovalnega odbora mladih v Svetu Naravnega parka Julijsko predgorje*
FOTOGRAFIJA • *arhiv Naravnega parka Julijsko predgorje*

Leta 2019 je bilo pri uradu UNESCO MAB razglašeno Biosferno območje Julijske Alpe Italija, ki se s slovenskim Biosfernim območjem Julijske Alpe stika vzdolž meje z Italijo in na italijanski strani zajema površino enajstih občin. Ministrstvo za okolje in prostor in Triglavski narodni park kot upravljavec Biosfernega območja Julijske Alpe v Sloveniji sta v postopku prijave podprla italijanske kolege pa tudi skupni cilj, razglasitev **čezmejnega Biosfernega območja Julijske Alpe**. Parka letos začnjata pripravljalne postopke.

Pri razvoju sosednjega biosfernega območja imajo zelo pomembno vlogo tudi mladi, o čemer piše Leonardo Cerno.

Svetovalni odbor mladih Biosfernega območja Julijske Alpe v Italiji

Svetovalni odbor mladih Naravnega parka Julijsko predgorje je bil ustanovljen leta 2018 na željo skupine mladih, ki živijo in delujejo v parkovnih občinah. Člani odbora so mladi od 16. do 30. leta starosti, njihovo delo je tesno povezano z naravo ali pa si želijo dejavno sodelovati pri razvoju svojega območja. Odbor deluje kot samostojen organ, njegov cilj je ustvariti prostor za svoje delovanje, dati glas in zastopati mlade iz šestih občin Naravnega regionalnega parka Julijsko predgorje.

Odbor organizira vsako leto različne dejavnosti, kot so preživljanje časa v naravi, konference, delavnice in različne druge dejavnosti, povezane z mladimi. Osrednji dogodek, ki ga pripravlja odbor mladih, je

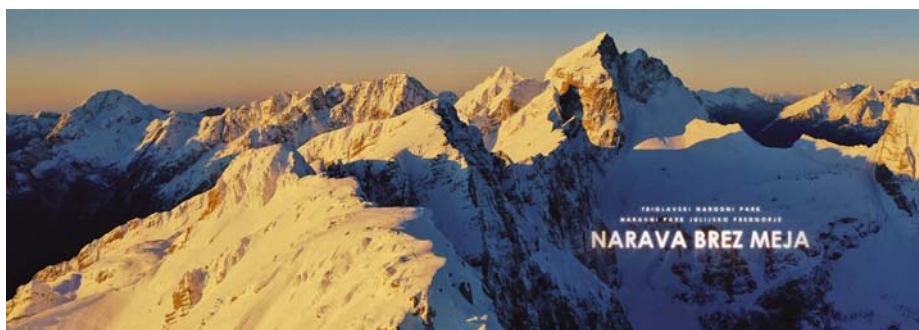
Utrip narave/Nature Beats, ki je v celoti namenjen mladim. Zajema vodene pohode, kratke konference pa tudi glasbo in zabavo.

Med epidemijo covid-19 je odbor nadaljeval delo, se sestajal na daljavo in uspešno izpeljal dogodek Mladi na vrhu 2020. Organiziral je spletno konferenco ob obletnici prve smučarsko-alpiniščne ture čez celotne Alpe, ki se je začela v Reziji in je bila izpeljana leta 1965 pod vodstvom Walterja Bonattija in njegovih spremljevalcev.

Člani odbora se veselijo nadaljnjih projektov in sodelovanja s slovenskimi kolegi ter ustanovitve novega odbora, ki bo zastopal mlade na čezmejnem območju (ena od dejavnosti petletnega Akcijskega načrta Evropske listine za trajnostni turizem). ♦

ZVOČNI OPIS – KO SLIKA SPREGOVORI

BESEDILO • *Marjeta Albinini*

Kdor koli je vsaj nekajkrat poskušal tišto, kar je videl, preliti na list papirja, bo hitro razumel bistvo zvočnega opisa, avdiodeskripcije. Zagotovo pa bo kmalu spoznal in bo morda celo razočaran

nad tem, kako težko je videno, skupaj z vsem, kar tišto sproža v njem samem, zapisati. Včasih so besede na listu videti prav borno. Zdaj pa si predstavljajte še, da mora biti zapisano objektivno, da pušča prostor in domišljijo bralcem, v našem primeru – poslušalcem, osebam z motnjami vida.

Čeprav zvočni opis resnično potrebuje razmeroma malo oseb in je pripravljen z mislijo le nanje, pa je lahko zanimiv tudi pazljivemu poslušalcu. Opozori na podrobnosti, ki bi jih oko utegnilo prezreti. Kot če bi na nešteto prehojeni sprehod vzeli otroka z njegovimi premnogimi vprašanji – koliko več bi opazili!

V Javnem zavodu Triglavski narodni park se veselimo priložnosti, ko bošta oba filma, z zvočnim opisom in brez njega, na ogled in posluš v našem informacijskem središču v Trenti. ♦

U.S. Embassy

Zvočni opis filma *Narava brez meja* je bil izpeljan v sklopu projekta Dostopnost (Accessibility for All), ki ga je financiralo ameriško veleposlaništvo. Navedene dejavnosti so bile delno sofinancirane s sredstvi Ministrstva za notranje zadeve Združenih držav Amerike. Mnenja, ugotovitve in sklepi, navedeni v dejavnostih, so avtorski in ne izražajo nujno mnenja ministrstva. *These events were partly funded by a grant from United States Department of State. The opinions, findings and conclusions stated herein are those of the authors and do not necessarily reflect those of the United States Department of State.*

🔊 KAJ JE ZVOČNI OPIS?

Zvočni opis, imenovan tudi opis slike ali vizualni opis, je posebna tehnika, namenjena predvsem slepim in slabovidnim uporabnikom vizualnih medijev pa tudi drugim osebam, ki imajo težave pri branju podnapisov oziroma težko zaznavajo dogajanje v sliki. Pripovedovalec (zvočni opisovalec) med premori v dialogih oziroma med prazninami v izvirnem zvočnem opisu opisuje, kaj se dogaja na zaslonu. Pravimo, da prevaja sliko v besedo. Tehnika zvočnega opisovanja omogoča slepim in slabovidnim nemoteno spremljanje filma ali oddaje, saj opisuje dogajanje v sliki, ki ga slepi in slabovidni ne zaznavajo oziroma ga zaznavajo okrnjeno. Z zvočnim opisom je mogoče opisati avdiovizualna dela, ki nimajo nepretrganega besedila ali naracije, to pomeni, da imajo dovolj prekinitvev, v katere je mogoče vstaviti opis dogajanja v sliki.

Vir: <https://www.rtv slo.si/dostopno>

Poslanstvo Vizualistov je, da si naše filme ogleda čim več ljudi. Željo Triglavskega narodnega parka po novi različici dokumentarnega filma *Narava brez meja* smo z veseljem izpolnili.

S tem je dobil film novo podobo, predvsem pa so vse lepote narave dostopne še širšemu krogu ljudi.

Produkcija Vizualist

Dokumentarni film *Narava brez meja* je čudovit prikaz utripa življenja v Triglavskem narodnem parku. Najlepši del tištega, kar so ustvarjalci doživeli med snemanjem, so pripravljene deliti z nami. Majin zvočni opis pa najlepše, kolikor je mogoče, to lepoto slike prenese v ušesa nam, slepim in slabovidnim. Tak opis oživi v meni znane primerjave, pretekle izkušnje in prebudi domišljijo. Vse to skupaj z osnovnim besedilom v filmu, zvočnimi učinki in posnetimi zvoki iz narave ustvari zgodbo življenja. Ker imam zelo pozitiven odnos do narave in veliko tovrstnih pozitivnih izkušenj, ob tem filmu zelo uživam.

Sabina Dermota, uporabnica

Pri zvočnem opisu vizualno razkošnega filma *Narava brez meja* je bila moja poglobljena naloga čim bolj ohraniti poetiko podob in zvokov, opis pa naj bi tudi smiselno dopolnil lirično besedilo pripovedovalca. Vsak film je zame priložnost, da nadgradim svoje poznavanje teme, o vsebini pa se tudi velikokrat pogovorim z ustvarjalci. Tudi tokrat mi je bila odlična ekipa v veliko pomoč – predvsem s pravimi poimenovanji rastlinskih in živalskih vrst ter geoloških pojavov.

Maja Šumej, priprava in branje zvočnega opisa

VODENI IZLETI

BESEDILO • Jernej Legat • Barbara Rozman
FOTOGRAFIJE • arhiv Triglavskega narodnega parka

V Javnem zavodu Triglavski narodni park vas želimo ob 40. obletnici Triglavskega narodnega parka povabiti na organizirane vodene pohodniške izlete. Pomembnost ohranjanja narave vam bomo približali in predstavili z osmimi zanimivimi pohodniškimi izleti. Spoznali bomo Pokljuško sotesko in njene geološke posebnosti, dolino Trente s smaragdno čisto reko Sočo ob Soški poti, se odpravili v Dolino Triglavskih jezer, na prvo zavarovano območje v Sloveniji, spoznavali tolminski del narodnega parka z Mrzlega vrha, občudovali Severno Triglavsko steno iz zatrepa doline Vrata ter raziskovali bogastvo pokljuških gozdov.

Program pohodniških izletov z vodnikom Javnega zavoda Triglavski narodni park bo potekal med junijem in oktobrom, na nekaterih se nam bodo pridružili tudi posebni gosti, ki bodo z udeleženci delili bogato znanje o naravi in kulturni dediščini območja. Veselimo se druženja z vami na poteh Triglavskega narodnega parka.

Več informacij bo objavljenih na spletnih straneh Triglavskega narodnega parka.

Vabljeni, da se nam pridružite na katerem od vodenih pohodov ali na vseh! ♦

VODENI POHOD PO POKLJUŠKI SOTESKI (830 M)

Skoraj 2 kilometra dolgo in do 50 metrov globoko Pokljuško sotesko je v apnenčaste sklade izdolbel nekdanji ledeniški rečni odtok iz talečega ledenika na Pokljuki in tako ustvaril največjo fosilno sotesko v Sloveniji.

Ob odprtju obnovljene Pokljuške soteske se bomo z vodnikom Javnega zavoda Triglavski narodni park podali po krožni parkovni poti, ki je speljana po suhi strugi nekdanje reke, ter spoznali njene geološke značilnosti, naravne mostove, galerije in Pokljuško luknjo.

KDAJ: sobota, 12. junij 2021

IZHODIŠČE: Zgornje Gorje

ČAS HOJE: 2 uri

VIŠINSKA RAZLIKA: 170 m

ZAHTEVNOST: lahka označena planinska pot

VODENI POHOD PO SOŠKI POTI (990 M)

Soška pot je najstarejša parkovna pot, ki vodi ob smaragdni reki Soči, od njenega izvira do Bovca. Soča povezuje manj in bolj znane dele doline Trente ter njene naravne in kulturne znamenitosti. Posebna zanimivost so slikovite brvi, po katerih večkrat prečkamo reko. Soško pot bomo z Janezom Bizjakom in vodnikom Javnega zavoda Triglavski narodni park raziskovali od Izvira Soče do Informacijsko izobraževalnega središča Triglavskega narodnega parka Dom Trenta na Logu. Naravne znamenitosti, razgledišča in niz informacijskih točk so prav na tem delu poti najbolj strnjeni.

KDAJ: četrtek, 22. julij 2021

IZHODIŠČE: Koča pri Izviru Soče

ČAS HOJE: 3,5 ure

VIŠINSKA RAZLIKA: 250 m

ZAHTEVNOST: lahka označena planinska pot

VODENI POHOD NA PLANINO NAD SOČO (1400 M)

Razgledna planina nad vasjo Soča v dolini Trente. Z nje se nam odpre lep razgled na okoliške gore, ki se štrmo dvigajo nad dolino reke Soče. Spremljali nas bodo vodnik Javnega zavoda Triglavski narodni park in člani sodelujočega Turističnega društva Soča Trenta.

KDAJ: nedelja, 15. avgust 2021

IZHODIŠČE: vas Soča pri cerkvi sv. Jožefa

ČAS HOJE: 5 ur

VIŠINSKA RAZLIKA: 900 m

ZAHTEVNOST: lahka označena planinska pot

VODENI POHOD NA MRZLI VRH (1359 M)

Žive, večinoma kravje planine z bogato zgodovino in čudovitimi razgledi so samo nekateri od razlogov, ki vabijo v sončno naročje pod Krnom. Krožna pot nas bo vodila od glavnega parkirišča pod planino Kuhinja mimo planin Leskovca, Sleme in Pretovč na Mrzli vrh. Na izhodišče se bomo vračali mimo Pretovča in vasi Krn.

KDAJ: 11. september 2021

IZHODIŠČE: parkirišče na planini Kuhinja

ČAS HOJE: 5 ur

VIŠINSKA RAZLIKA: 842 m

ZAHTEVNOST: lahka označena planinska pot

VODENI POHOD V DOLINO TRIGLAVSKIH JEZER (1685 M)

Dolina Triglavskih jezer velja za eno od najlepših območij v Julijskih Alp. Razgibana, geološko raznolika ledeniška dolina bogata z biodiverzitetjo in s slikovitimi jezери leži med alpskima dolinama Bohinj in Trenta. Zavedanje o izjemnosti in neprecenljivosti narave je tesno povezano z začetki varstva narave in Dolino Triglavskih jezer, ki je bila daljnega leta 1924 zavarovana kot Alpski varstveni park.

V Dolino Triglavskih jezer se bomo podali iz dveh smeri, iz Bohinja prek Bohinjskih planin z dr. Petrom Skobernetom in vodniki Javnega zavoda Triglavski narodni park, ter iz Trente prek Lepoča in Prehodavcev z vodniki ter strokovnim sodelavcem Javnega zavoda Triglavski narodni park. Srečali se bomo pri planinski Koči pri Triglavskih jezerih.

IZ PLANINE BLATO (BOHINJ)

KDAJ: sobota, 31. julij 2021

IZHODIŠČE: planina Blato

ČAS HOJE: 6 ur

VIŠINSKA RAZLIKA: 700 m

ZAHTEVNOST: lahka označena planinska pot

IZ TRENTE

KDAJ: sobota, 31. julij 2021

IZHODIŠČE: Informacijsko izobraževalno središče Triglavskega narodnega parka Dom Trenta

ČAS HOJE: 9 ur

VIŠINSKA RAZLIKA: 1800 m

ZAHTEVNOST: lahka označena planinska pot

VODENI POHOD NA BIVAK POD LUKNJO (1480 M)

Bivak pod Luknjo stoji na gozdnem robu nekaj sto metrov od poti Vrata-Luknja. Pot nas bo vodila v zatrep ledeniške doline Vrata, pod mogočno Severno Triglavsko steno. V osrčju Triglavskega narodnega parka nas bo spremljal vodnik Javnega zavoda Triglavski narodni park.

KDAJ: nedelja, 12. september 2021

IZHODIŠČE: Aljažev dom v Vratih

ČAS HOJE: 4 ure

VIŠINSKA RAZLIKA: 465 m

ZAHTEVNOST: lahka označena planinska pot

VODENI POHOD PO POKLJUŠKI POTI (1347 M)

Letos Javni zavod Triglavski narodni park v sklopu projekta Vrh Julijcev načrtuje obnovo parkovne poti, imenovano Poključka pot. Povezovala bo poključke gozdove, planine in druge zanimive koticke na visokogorski planoti Poključki, v osrčju Triglavskega narodnega parka.

KDAJ: oktober

IZHODIŠČE: Mrzli Studenec

ZAHTEVNOST: lahka označena planinska pot

OSREDNJI DOGODKI TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA OB 40. IN 60. OBLETNICI

NASLOV DOGODKA	KRAJ, DATUM, URA	KRATEK OPIS
POBRATENA PARKA Triglavski narodni park in Narodni park Kratersko jezero (ZDA) o SODELOVANJU Z MLADIMI	26. MAJA 2021 OB 19.00, VIRTUALNI DOGODEK	Ob jubileju Triglavskega narodnega parka in tednu evropskih parkov s sloganom Parki – nove generacije bosta pobratena parka na skupnem dogodku predstavila sodelovanje z izobraževalnimi institucijami. Predstavitve bo potekala v angleščini. Povezava na dogodek bo objavljena na spletni strani Triglavskega narodnega parka www.tnp.si .
BELARJEVI NARAVOSLOVNI DNEVI	OD MAJA DO KONCA SEPTEMBRA	Otroci osnovnih šol, vključenih v Skupnost šol Biosfernih območij, so maja v šoli prejeli posebno »Belarjevo« številko otroškega časnika s povabilom, naj v letošnji pohodniški sezoni skupaj s svojo družino obišejo čudovite poti Julijskih Alp. Da bo spoznavanje še zabavnejše, bodo otroci, ki bodo odgovorili na vprašanja v časniku in obiskali vsaj 8 parkovnih poti, ob obisku katerega koli informacijskega mesta Triglavskega narodnega parka prejeli nalepko Mladi nadzornik.
MLADI NA VRHU 2021	10. IN 11. JULIJA 2021	Pohod po Soški poti za družine s postanki ob poti in različnimi dejavnostmi ter degustacija pred Domom Trenta. Lokalno pridelana hrana v povezavi z ekologijo in biotsko raznovrstnostjo je namreč osrednja tema letošnjega dogodka Mladi na Vrhu, ki poteka sočasno v zavarovanih alpskih območjih.
Dogodek OB 40. IN 60. OBLETNICI Triglavskega narodnega parka in 25. OBLETNICI naravnega parka Julijsko predgorje v Trenti	DOM TRENTA, 24. JULIJ 2021 , OB 18. URI	Slovensko-italijanski program prireditve bo potekal v sodelovanju s kulturnimi ustvarjalci in predstavniki sosednjih parkov. Premierno bo predvajal nov dokumentarni film Narava brez meja, ki je prirejen tudi za slepe in slabovidne, odprta bo fotografska razstava Dana Briškega, Dom Trenta bo uradno postal Informacijsko izobraževalno središče čezmejne Ekoregije Julijske Alpe. Z dogodkom bomo tudi oznamovali 50 let UNESCOVEGA programa MAB – Človek in biosfera.
STROKOVNA VODENJA PO POTEH – vezano na zgodovino nastanka parka	MAJ-OKTOBER 2021	Vodeni pohodniški izleti z vodnikom bodo organizirani za spoznavanje v Poključke soteske, doline Trente, Doline Triglavskih jezer, tolminskega dela narodnega parka, doline Vrat in poključkih gozdov. Podrobnejši opis izletov na 26. in 27. strani.
POVEZOVALNA RAZSTAVA na temo biodiverzitete Jurij Mikuletič: Portreti biodiverzitete narodnega parka na ogled v Informacijskem centru Triglavska roža Bled in Centru TNP Bohinj	NA OGLED OD KONCA MAJA DO KONCA AVGUSTA NA BLEDU IN DO KONCA JUNIJA V BOHINJU.	Osupljivo realistični portreti rastlinstva in živalstva Triglavskega narodnega parka avtorja Jurija Mikuletiča obiskovalcem parka približujejo bogastvo biotske raznovrstnosti na informativnih tablah narodnega parka. Cvetje, drevesa, ptice, dvoživke ter mali in veliki sesalci – taki, ki jih lahko opazimo, in taki, ki opazujejo nas, ko občudujemo njihovo domovanje – različne habitate narodnega parka. Razstava zajema izvirne slike in z njimi neverjetno natančnost ustvarjalca, ki je vsako vrsto portretiral kot velik poznavalec in občudovalec narave in njenih prebivalcev.
OSREDNJI DOGODEK OB 40. IN 60. OBLETNICI TER PODELITEV BELARJEVIH PRIZNANJ	STARA FUŽINA, 10. SEPTEMBER 2021 , OB 18. URI	»Za naravo in ljudi« je slogan praznovanja 40. in 60. obletnice ter rdeča nit osrednjega dogodka, ki ga pripravljamo skupaj z lokalnimi skupnostmi. Poseben kulturni program, podelitev Belarjevih priznanj, pokušnja lokalno značilnih jedi s celotnega območja narodnega parka bodo osrednje teme, s katerimi želimo 40 let varovanja tega izjemnega območja počastiti na prav poseben, domačinom in obiskovalcem prijazen način.
STROKOVNI POSVET OB 40. OBLETNICI Zakona o Triglavskem narodnem parku (Triglavski narodni park 1981–2021)	DOM TRENTA, 23. NOVEMBER 2021	Strokovni posvet je namenjen osvetlitvi pomembnih zgodovinskih dogodkov in pomena parka v slovenskem in mednarodnem prostoru ter pomembnosti sodelovanja različnih institucij in dejavnosti na območju, ki ga zajema park.
FOTOGRAFSKA RAZSTAVA Večna sprememba, ujeta v fotografski objektivi	LJUBLJANA - JAKOPIČEVO RAZSTAVIŠČE, OD 18. NOVEMBRA 2021 (ODPRTO OB 17. URI) DO 15. FEBRUARJA 2022	Razstava je zasnovana kot fotografsko potovanje skozi čas, ki bo gledalcu prikazalo spremembe območja parka od ikoničnih do manj znanih motivov Triglavskega narodnega parka. Izhodišče razstave je 40 črno-belih fotografij poeta gorske fotografije Jaka Čopa, za aktualizacijo in primerjavo pa bodo ob njegovih fotografijah razstavljene sodobne barvne fotografije istih motivov. Namen razstave je prikazati spremembe v krajini območja narodnega parka ter osvetliti pomen fotografske dejavnosti v daljšem časovnem obdobju.

Ljubljanska cesta 27
SI-4260 Bled, Slovenija
www.tnp.si

OBELEŽITEV POTEKA POD ČASTNIM POKROVITELJSTVOM PREDSEDNIKA REPUBLIKE SLOVENIJE BORUTA PAHORJA.

Če zdravstvene razmere ne bodo dopuščale dogodkov, bo izpeljava prilagojena. Prosimo, da za vse aktualne informacije o dogodkih spremljate spletno stran Triglavskega narodnega parka www.tnp.si.